

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

JANVIER - FÉVRIER 2018

N° 214

2018: ANNÉE D'ANNIVERSAIRES

Բովանդակություն

- Էջ 6-** Կեանքը փրկած վերարկուն
- Էջ 10-** Կենացներ, բաժակաճառեր, բարենադրանքներ
- Էջ 11-** Թեատր խօսքեր եւ դարձուածքներ
- Էջ 15-** Բաբուկ Օպերա և Բալետի թատրոնը կառուցուել է հայազգի Մայիլով եղբայրների կողմից
- Էջ 16-** ԵՌԻՆԵՄԿՕ-ն կը նշի Կոմիտասի և Թումանյանի յոթելանները
- Էջ 17-** Հայաստանում կ'արտադրուի աշխարհում առաջին խելացի օրորոցը
- Էջ 19-** Ցեղասպանութեան ժամանակ ճապոնացիներն օգնել են փրկուել հայերին և յոյներին
- Էջ 20-** Հայաստանի մէջ արեւային առաջին ինքնաշարժը կը ստեղծեն
- Էջ 22-** ժընեւ և Լեւան շրջակի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցոյ լուրեր

Sommaire

- P. 2-** HACCP: Le plat de résistance de la cuisine collective
- P.3 -** Le Centre de recherches arménologiques de l'Université de Genève
- P.5-** Nouvelles parutions
- P. 7-** Dominique de Buman élu premier citoyen suisse
 - Protocole d'entente signé entre le ministère de la Défense d'Arménie et la Fondation Izmirlian
- P. 8-** L'économie sociale et solidaire et la promotion du dialogue social
- P. 12-** Interviews de Rosana Palazyan et Norair Chahinian
- p. 14-** Panel organisé par le HOM Suisse à l'ONU à Genève
 - Artzakank sur Internet
- p. 16-** Phonéton 2017 à Paris
- P. 17 -** Journée d'affaires Suisse-Arménie à Erevan
- P. 18-** Avis de gros temps
- P. 23-** Nouvelles de l'Ecole Topalian
- P. 24 -** Nouvelles de l'UAS

L'année 2018 s'annonce riche en commémorations importantes pour les Arméniens et les préparatifs sont déjà en cours en Arménie et dans certaines communautés de la diaspora pour célébrer dignement ces anniversaires marquants.

La première commémoration de l'année, en février, sera celle du 30ème anniversaire du Mouvement pour la libération de l'Artsakh (Mouvement Karabagh), ce moment singulier de notre histoire récente qui nous donna la force et la détermination de libérer une partie des terres arméniennes, l'actuelle République d'Artsakh. En février nous nous souviendrons également des pogroms de Sumgaït, la réponse de l'Azerbaïdjan à la revendication pacifique des Artsakhiotes pour le rattachement de leur territoire à l'Arménie. Ces pogroms orchestrés par le gouvernement azéri ont été suivis par d'autres pogroms et massacres à Kirovabad, Bakou et ailleurs en Azerbaïdjan ainsi que dans la région de Shahumian de l'Artsakh. Ces actes de barbarie qui se sont reproduits plus récemment durant la guerre de 4 jours en avril 2016 sont la preuve, s'il en faut, que la menace d'extermination du peuple d'Artsakh par le pouvoir azéri est plus que jamais d'actualité. Il est à espérer que ces deux anniversaires seront l'occasion de raviver dans notre conscience collective l'esprit de solidarité qui a caractérisé les débuts du Mouvement Karabagh en 1988 afin que la victoire militaire puisse se transformer en victoires politique, juridique et sociale. Pour atteindre cet objectif, il est primordial de renforcer de manière soutenue la sécurité des habitants de l'Artsakh et de favoriser davantage son repeuplement.

En mai nous célébrerons le centenaire de la bataille de Sardarapat d'une part et celui de la proclamation de la première République d'Arménie d'autre part. Après le génocide qui a fauché les deux tiers de la population arménienne de l'Empire ottoman, les troupes arméniennes, composées en grande partie de rescapés des massacres, sont parvenues à stopper la progression des armées ottomanes à Sardarapat ainsi qu'à Bash Aparan, et à empêcher la destruction totale de la >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

2018: ANNÉE D'ANNIVERSAIRES

➤➤➤ nation arménienne. Quelques jours plus tard, le 28 mai 1918, la République démocratique d'Arménie a été proclamée sur une petite partie du territoire de l'Arménie russe. Cette république, qui a duré à peine deux ans, a été la première expression de la souveraineté arménienne depuis 1375, et l'actuelle République d'Arménie, succédant à la République Soviétique d'Arménie en 1991, en est l'héritière. A l'occasion de ces centaines, il serait judicieux d'étudier les circonstances historiques complexes de ces événements de manière objective et d'en tirer des leçons. Il y a cent ans, notre peuple a failli disparaître avec la perte de la souveraineté arménienne sur ses terres ancestrales. Par conséquent, il est plus que nécessaire aujourd'hui de nous sentir responsables de la pérennité de l'Etat arménien.

En octobre, nous fêtons le 2800ème anniversaire de la fondation d'Erebuni-Erevan. Les festivités précéderont la tenue du XVIIème Sommet de la Francophonie à Erevan. Peu de capitales dans le monde peuvent se vanter d'une telle longévité et aujourd'hui, la capitale arménienne a tous les atouts en main pour répondre aux attentes des touristes les plus exigeants. Cet anniversaire ne doit toutefois pas détourner les regards des autorités arméniennes des autres villes d'Arménie qui sont en attente d'investissements publics et privés notamment dans les infrastructures.

En ce début de 2018, à la veille de ces commémorations historiques, il nous reste à souhaiter qu'au-delà des manifestations et célébrations aux niveaux académique et populaire, les autorités de la République d'Arménie et les dirigeants des communautés de la diaspora mettront en œuvre les messages symboliques de ces anniversaires en déployant des efforts réels pour assurer la justice, l'état de droit, la paix sociale, l'égalité des chances et le respect des libertés à tous les citoyens de l'Etat arménien. Après la signature de l'Accord de partenariat global et renforcé (CEPA) entre l'Arménie et l'Union Européenne le 24 novembre 2017, il appartient maintenant aux dirigeants arméniens de faire preuve d'une volonté politique afin de respecter leurs engagements en matière de réformes institutionnelles et de renforcement des droits de l'homme.

Nous souhaitons une excellente année 2018 aux lectrices et lecteurs d'Artzakank! ■

Maral Simsar

Vient de paraître

HACCP: Le plat de résistance de la cuisine collective

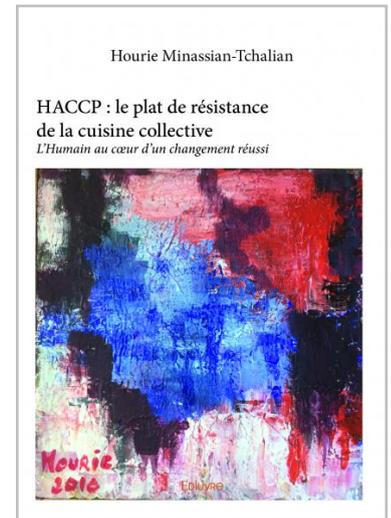
par Hourie Minassian-Tchalian

Nourrie par son expérience de terrain en milieu hospitalier, Hourie Minassian-Tchalian propose un guide pratique à destination des «professionnels de la restauration collective exerçant dans les hôpitaux, cliniques et hôtels ainsi qu'aux responsables qualité». Elle commence par livrer un aperçu de

l'évolution de l'alimentation au fil des siècles, en tenant compte de l'influence des progrès techniques sur les modes de vie. Puis à l'aide de fiches techniques, elle fournit les moyens de mise en place d'une restructuration respectant les mesures préconisées par les Bonnes Pratiques de Fabrication (BPF) et les Bonnes Pratiques d'Hygiène (BPH) des cuisines collectives. L'ingéniosité de sa démarche pédagogique consiste à tableer son enseignement sur des notions pratiques sous forme de questionnaire destiné à chaque catégorie du personnel. Aussi elle transforme la théorie abstraite en «une application pratique rigoureuse et pérenne». Cet ouvrage s'adresse également au consommateur qui cherche à s'informer sur ses habitudes alimentaires, dans le respect des consignes d'hygiène.

Infirmière spécialisée en pédagogie et en réanimation, soins intensifs, **Hourie Minassian Tchalian** a exercé dans différents pays (Liban, France et Suisse). Titulaire d'un master en *total quality management*, elle était associée au sein de l'état-major en tant que responsable qualité et hygiène dans le projet de la construction d'une cuisine collective au sein d'un hôpital de deux mille lits. Actuellement à la retraite, elle a voulu partager son expérience avec d'autres qualitatifs chargés de mettre en place le concept HACCP (*Hazard Analysis Critical Control Point*, méthode et principes de gestion de la sécurité sanitaire des aliments). ■

Editions Edilivre

ԱՐԶԱԿԱՆԿ ARTZAKANK - ECHO

Rue de la Terrassière 58 - 1207 GENEVE-SUISSE
Tél. +41(0)78 892 93 31 - artzakank@yahoo.com

Responsable de publication: Maral Simsar
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
CCP 12-17302-9 - IBAN CH-07 0900 0000 1201 7302 9

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

LE CENTRE DE RECHERCHES ARMÉNOLOGIQUES DE L'UNIVERSITÉ DE GENÈVE

INTERVIEW AVEC LE PROF. VALENTINA CALZOLARI BOUVIER

Créé en 1974, suite à un accord entre la Fondation des Frères Ghoukassiantz et le Département de l'instruction publique du Canton de Genève, le Centre de recherches arménologiques de l'Université de Genève est actuellement un des rares lieux en Europe et le seul en Suisse où les étudiants peuvent poursuivre une formation complète de langue et de littérature arméniennes du Bachelor jusqu'au Master et au doctorat, dans la filière ancienne et moderne. Le premier responsable du Centre fut le Dr Martiros Minassian (1926-2016), à qui ont succédé en 1993 Valentina Calzolari Bouvier (responsable) et, jusqu'en 2006, Bernard Outtier. En 2007, la Faculté des lettres a décidé de transformer la section d'arménien en une Chaire à part entière, dont Valentina Calzolari est devenue le premier professeur (suite à concours). Cette transformation constitue un avancement et une reconnaissance importants des études arméniennes au sein de l'Université, ainsi qu'une excellente opportunité pour le développement et l'existence de la discipline au niveau européen. Surtout au niveau de la formation doctorale et post-doctorale, ou dans le cadre des programmes Erasmus, le Centre a en effet attiré des étudiants et des jeunes chercheurs venant d'Universités étrangères aussi (Venise, Bologne, Milan, Oxford, Pise, Lyon, Erevan...).

(© UNIGE)

A l'occasion du dixième anniversaire de la nomination de Valentina Calzolari en qualité de titulaire de la chaire d'études arméniennes à l'Université de Genève, *Artzakank* a réalisé cette interview avec elle.

* * * * *

Pourriez-vous nous parler de l'évolution de l'enseignement des études arméniennes à l'Université de Genève au cours de ces dix dernières années?

Je rappellerai tout d'abord que l'enseignement de l'arménien a connu plusieurs étapes fondamentales: en 1994, suite à l'élaboration et à l'approbation du premier plan d'études, la discipline est passée du statut de branche à option (sans possibilité de validation pour les étudiants) à celui de discipline officielle de la faculté des lettres. Cela a permis d'attirer plusieurs étudiants (Stefan Kristensen et Patrick Montan Missirlian ont fait partie de la première volée). En 2001, elle est devenue une branche de licence (Régina Joye et Loucine Dessingy ont été les premières étudiantes à obtenir une licence en arménien). En 2005, suite à

Valentina Calzolari Bouvier

a reçu sa formation aux Universités de Bologne, Lausanne et Milan, en passant, pour un séjour de recherche, par l'Université d'Etat d'Erevan et le Matenadaran. En tant que professeur, elle a été invitée, pour des cycles de cours ou des séjours de recherche, par l'Ecole Pratique des Hautes Etudes de Paris, la New York University et Harvard. Depuis 2007, elle est la Présidente de l'Association Internationale des Etudes Arméniennes (<https://sites.uclouvain.be/aiea/fr>) et de l'Association pour l'Etude de la littérature apocryphe chrétienne (<http://wp.unil.ch/aelac>); elle est membre du conseil de nombreux autres associations scientifiques et groupes de recherche internationaux, dont le *History and Memory Research Fund* de la Fondation Hrant Dink d'Istanbul (<https://hrantdink.org/en/activities/projects/history-program/716-history-and-memory-research-fund>). Elle est la co-directrice fondatrice de la collection «*Armenian Texts and Studies*», aux éditions Brill (<http://www.brill.com/products/series/armenian-texts-and-studies>), ainsi que responsable ou membre du comité éditorial de nombreuses autres collections scientifiques et revues académiques (ex. <http://www.brill.com/products/series/history-armenian-studies>). En 2007, l'Académie des Sciences d'Erevan lui a délivré un doctorat honoris causa pour ses activités dans le domaine des études arméniennes.

Sa formation en lettres classiques lui a fait découvrir tout d'abord l'arménien ancien, et notamment le domaine des anciennes traductions arméniennes des œuvres grecques. Toujours pendant sa formation universitaire, elle a découvert, notamment aux cours intensifs de l'Université de Venise, la langue et la littérature arméniennes modernes aussi. L'essentiel de ses recherches actuelles porte sur la littérature arménienne ancienne et moderne, et en particulier sur l'historiographie arménienne ancienne, la littérature apocryphe chrétienne, la transmission de la pensée philosophique grecque en Arménie et, depuis quelques années, la littérature de témoignage écrite par les écrivains arméniens survivants au génocide.

l'introduction d'une réforme de la faculté de lettres, une nouvelle transformation a eu lieu, qui constitue une opportunité et en même temps un nouveau défi pour l'arménien et les autres disciplines dites «de niche». En effet, avec le passage au système du bachelor et du master (appelé «système de Bologne»), les étudiants qui s'inscrivent en lettres peuvent choisir uniquement deux branches et non plus trois. De plus, s'ils veulent se consacrer à l'enseignement, les deux branches doivent être enseignables dans le système scolaire. Or, ce >>>

INTERVIEW AVEC LE PROF. VALENTINA CALZOLARI BOUVIER

➤➤➤ n'est pas le cas de l'arménien. Le système est ainsi, dans les faits, dissuasif. Cela a exigé de ma part une nouvelle réflexion sur l'avenir de la discipline et m'a poussée à développer davantage les interactions et les ouvertures de l'arménien dans d'autres domaines de la faculté. Aujourd'hui, l'arménien figure régulièrement dans plusieurs programmes d'études d'autres disciplines (histoire générale, littérature comparée, histoire des religions, Master Russie-Europe médiane, Master Moyen-Orient, etc.). Cela permet d'attirer chaque année de nombreux étudiants pour des cours particuliers, parfois venant d'autres facultés aussi (Sciences de la société, Droit, Graduate Institute). L'année passée, nous avons eu presque une trentaine d'étudiants; ce semestre, la fréquentation est devenue plus élevée. En revanche, les étudiants motivés à s'engager dans une formation complète sont devenus rares, comme je l'avais prévu et signalé aux autorités universitaires au moment du passage au système de Bologne.

Quelles sont les différentes disciplines enseignées à l'heure actuelle et quelles sont les branches de spécialisation ou thèmes de recherches de vos étudiant(e)s?

La chaire d'arménien offre un programme complet d'études arméniennes. Il est donc possible d'étudier la langue ancienne et moderne (occidentale et orientale); à la fin d'une formation, un étudiant pourra par exemple lire et commenter des textes de littérature ou des articles de presse en arménien. Nous offrons aussi une introduction complète à l'histoire et à la littérature arménienne, depuis l'antiquité jusqu'à l'époque contemporaine. Pour vous donner une idée: mes cours de l'année passée portaient sur le fabuleux réseau économique créé par les marchands arméniens du XVIIe siècle, allant de l'Iran aux Philippines, en passant par Amsterdam; ou encore sur les Arméniens de l'Empire ottoman et de Turquie (histoire et enjeux contemporains); la transmission des savoirs entre monde iranien, grec, syriaque et arménien dans l'antiquité; les figures féminines dans la littérature antique et médiévale... Dans un souci d'ouverture à la Cité, j'ai ouvert, depuis 2011, un cours public, qui est régulièrement introduit dans la liste des cours publics soutenus par la Faculté des lettres. Toute personne intéressée peut le suivre, sans aucune inscription préalable. Ce semestre, le cours portait sur les écrivains arméniens

victimes des purges staliniennes; au semestre prochain (à partir du 23 février), je présenterai l'historien arménien Moïse de Khorène qui, après avoir fasciné les savants et les voyageurs européens à partir de la fin du XVIIe siècle, est considéré encore aujourd'hui comme «le témoin capital de la mémoire collective des Arméniens».

Les sujets choisis par les étudiants avancés sont tout aussi vastes. Je dirige aujourd'hui une thèse sur Avétis Aharonian (écrivain et militant révolutionnaire ayant vécu à cheval sur le XIXe-XXe siècle), une autre portant sur une œuvre apocryphe arménienne traduite du grec, qui relate les derniers périples des apôtres Paul et Pierre jusqu'à leur martyre; une autre encore (en collaboration avec le prof. Jan Blanc, spécialiste d'histoire de l'art) sur une famille de peintres arméniens du XVIIe-XVIIIe s. venant du Nakhitchevan.

Quels sont les domaines dans lesquels évoluent les diplômés en études arméniennes de l'Université de Genève dans leur parcours professionnel?

Les premiers étudiants qui ont obtenu une licence ou un diplôme de master en arménien ont suivi deux voies: ou bien, ils ont trouvé un emploi dans l'enseignement d'autres branches étudiées en parallèle; ou bien, ils ont décidé de s'engager dans la recherche et dans une formation doctorale. Il faut souligner qu'avec la création de la chaire d'arménien, j'ai insisté pour qu'un poste d'assistant soit ouvert, afin de favoriser la relève. Les deux premières assistantes ont été Loucine Dessingy (aujourd'hui professeur de français dans le secondaire) et Sévane Haroutunian (qui vient tout juste d'achever sa période d'assistantat). Une ancienne doctorante (co-direction en théologie, à l'Université de Lausanne, et en arménien), Ani Ghazarian, est actuellement coordinatrice du programme doctoral de la Faculté de théologie de l'Université de Genève et responsable de programmes au Conseil Œcuménique des Eglises (sa thèse avait reçu un prix pour son originalité); une autre, Benedetta Contin, est toujours engagée dans la recherche comme post-doc. Armenuhi Magarditchian, qui a récemment obtenu un double master en arménien et en archéologie (son double mémoire avait obtenu le prix Ardit de la Faculté des lettres) continue maintenant sa formation comme doctorante en archéologie antique, toujours avec une thèse portant sur l'Arménie antique.

Quels sont vos projets d'avenir?

En quelques mots: poursuivre mes efforts pour dynamiser et faire connaître les études arméniennes à travers les moyens qui me sont donnés: les cours et les conférences à la Cité; les collections académiques que je co-dirige; les collaborations avec différents milieux académiques européens, nord-américains et arméniens (je n'entre pas dans le détail). Côté recherche, je viens de faire paraître un livre de 782 pages, qui est le résultat d'un travail de ➤➤➤

INTERVIEW AVEC LE PROF. VALENTINA CALZOLARI BOUVIER

»»» longue haleine et qui m'a permis de silloner onze siècle d'histoire et de me promener entre l'Arménie et la Syrie antiques, la Grèce byzantine et la Catalogne médiévale, en suivant les traces de la légende d'une sainte femme (Thècle) dans l'antiquité (http://www.brepols.net/Pages/ShowProduct.aspx?prod_id=IS-9782503569864-1) et de lire en parallèle en dialogue des textes en grec, arménien, syriaque, latin. Je compte maintenant me consacrer à un autre livre, sur la vision de l'histoire que les Arméniens ont eu au Ve siècle, une époque où ils ont dû faire face au défi majeur de fonder une nouvelle identité religieuse, politique et culturelle, face aux menaces d'assimilation iraniennes qui pesaient lourdement sur eux. L'étude de récits historiographiques permet de comprendre quelles ont été les stratégies mises au point par les historiens afin de contribuer à la construction d'une identité "nationale" et, en même temps, quelle a été leur perception de l'autre. Je compte étudier en particulier le rapport complexe qu'ils ont entretenu avec l'héritage iranien, à l'époque même où les Arméniens ont adopté et consolidé les valeurs du judéo-christianisme. Un des cours du semestre prochain porte sur cette thématique.

Je terminerai par souligner l'apport fondamental que les étudiants donnent, sans le savoir, à mes recherches: la transformation d'une recherche personnelle sous forme de cours et les questions posées par les étudiants m'ont permis souvent de voir autrement tel ou tel aspect d'une investigation dans laquelle j'ai été plongée. Je ne saurais pas m'imaginer sans une activité d'enseignement, à côté d'une activité de recherche. ■

* * * * *

Ndlr: Voir la biographie complète de Valentina Calzolari, ses nombreuses publications ainsi que la présentation des cours, le programme d'études et d'autres informations utiles sur le site de l'unité d'arménien du département des langues et littératures méditerranéennes, slaves et orientales de l'Université de Genève: <http://www.unige.ch/lettres/meslo/unites/armenien/enseignants/calzolari/>

<http://www.unige.ch/lettres/meslo/unites/armenien/actualites/>

Page facebook: <https://fr-fr.facebook.com/Unité-darménien-UNIGE-1021052754590821/>

Si vous souhaitez recevoir des informations régulières, vous pouvez écrire à Valentina.Calzolari@unige.ch

NOUVELLES PARUTIONS

Armenian Texts and Studies

Sous la direction de **Valentina Calzolari**, Université de Genève et **Theo Maarten van Lint**, Université d'Oxford
Editions Brill

Cette série encourage les études qui placent la culture arménienne dans son contexte international à multiples facettes, sur le plateau arménien ainsi que dans sa diaspora historique et actuelle.

Au cours des dernières décennies, l'étude de la culture matérielle, de la mythologie et du folklore arméniens, a fait de grands pas, à côté de l'art et de l'architecture. La série comprend des contributions dans ces champs complexes.

Armenian Texts and Studies traite de la préhistoire arménienne jusqu'à la période moderne et contemporaine et favorise la recherche qui applique des méthodes actuelles en sociologie, anthropologie et autres sciences sociales à côté de celles utilisées dans les domaines littéraire, linguistique et études historiques, y compris l'étude du cinéma arménien et des médias modernes. ■

Pour plus d'informations, voir <https://www.brill.com/arts>

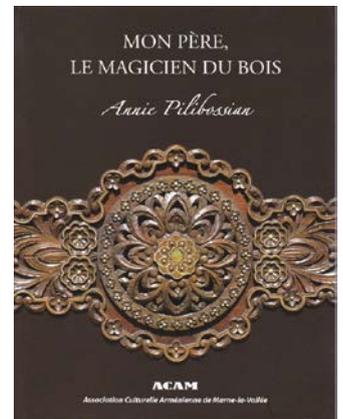
Mon père, le magicien du bois

par **Annie Pilibossian**.

Édition ACAM

C'est donc à travers la personne d'un poète, d'un ébéniste extraordinaire, d'un artiste, que l'on suit les soubresauts de l'Europe du XXe siècle, et les flux migratoires des populations arméniennes de Thrace à la suite du Génocide. Ovaguimian traverse les deux guerres mondiales du XXe siècle, le joug du communisme bulgare, et voit sur la fin de sa vie le retour du roi Siméon II, suivi de la transition démocratique et le passage assez chaotique vers l'économie de marché.

La première partie de l'ouvrage suit la biographie d'Ovaguimian, constamment enrichie par le développement d'une synthèse entre le style bulgare et le style arménien, et aboutissant à une parfaite >>>

La Gaîté

depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaite.ch
www.lagaite.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

ԿԵԱՆՔ ՓՐԿԱԾ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆ

*Մարաշէն միւնչել Եգիպտոս ու այսօր արդէն՝ Երեւան.
Կեանք փրկած վերարկուի մը պատմութիւնը*

Եգիպտահայ Երուանդ Գանիմեան Յայոց ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկին յանձնեց իր հօր վերարկուն: Յայրը՝ Էֆլաթոն Գանիմեանը, այս վերարկուն կրած է Մարաշէն միւնչել Եգիպտոս գաղթի ճանապարհին:

Էֆլաթոն Գանիմեան բազմանդամ ընտանիքի մը՝ Յովհաննէս Գանիմեանի եւ Մարիամ Չալեանի եօթներորդ զաւակն էր, ծնած էր Մարաշ, 16 Օգոստոս 1900-ին:

Ինչպէս կը յայտնեն թանգարան-հիմնարկէն, 1920-ի սկիզբը, երբ ֆրանսական զօրքերը կը հեռանային Մարաշէն, Էֆլաթոն Գանիմեանը գաղտնի միանալով անոնց՝ հեռացած է հայրենի քաղաքէն: Ցուրտ եղանակային պայմաններուն դիմակայելու համար Մարիամ՝ Էֆլաթոնի մայրը, իրենց տան գորգը վերածեալ է վերարկուի եւ տուած՝ որդիին: Ֆրանսական զօրքերուն հեռանալէն ետք քեմալականները կը մտնեն Մարաշ, հայերը կը դիմեն ինքնապաշտպանութեան եւ շուրջ 20 օր կենաց ու մահուան կռիւ կը մղեն: Երիտասարդ Էֆլաթոն փրկուած է վերահաս մահէն՝ նախապէս փախուստի դիմելով:

Էֆլաթոն Գանիմեանը Եգիպտոս գաղթելէ ետք կ'աւուանանայ Ազնիւ Օրջանեանին հետ եւ անոնք կ'ուսնեն հինգ երեխայ: Էֆլաթոն Գանիմեանը մահացած է 1985-ին:

Մարաշը (Գերմանիկ) կը գտնուի լեռնային Կիլիկիոյ մէջ, Ատանայէն մօտ 60 քմ հիւսիս, Տարոսի լանջերուն, Սեյհան կամ Ճիհուն գետի արեւելեան հովիտին՝ այժմեան Թուրքիոյ մէջ:

Մարաշ անունը յայտնի է հին ժամանակներէն: Ան Կիլիկիոյ հայաշատ ու հարուստ քաղաքներէն էր: Դեռեւս խաչակրաց արշաւանքներու շրջանին (11-13 դարեր) Մարաշի եւ անոր շրջակայքի հայերը բնակչութեան գերակշռող տարրն էին: 16-րդ դարուն Մարաշը անցած է Օսմանեան Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ:

Ժամանակակից Մարաշը հիմնադրուած է 17-րդ դարուն: Յայոց ցեղասպանութենէն առաջ Մարաշը ունէր շուրջ 40,000 հայ բնակիչներ, որոնք հիմնականին մէջ կը զբաղէին առեւտուրով, արհեստներով, երկրագործութեամբ:

NOUVELLES PARUTIONS

»»» maîtrise artistique. La seconde partie se consacre aux œuvres majeures, panneaux décoratifs, ensembles mobiliers, autels d'églises arméniennes, et est pourvue d'une très abondante iconographie en couleurs. Bibliographie, catalogues, échos journalistiques et de nombreux documents personnels complètent le dossier.

Jean-Pierre Hachikian

Après des études supérieures à l'Université d'État de Sofia (Bulgarie), Annie Pilibossian, née Ovaguimian, devient professeur de français, langue étrangère (FLE), et obtient le titre de Meilleur professeur de français en 1982. S'ensuivent un passage à l'Université Grenoble III, l'obtention d'un DEA de linguistique à l'Université Paris VII. Depuis 2002, elle préside l'ACAM (Association culturelle arménienne de Marne-la-Vallée). Elle est directrice de la publication périodique du *Bulletin de l'ACAM*. Entre 2005 et 2014-5, elle collabore à la publication annuelle de l'*Année Francophone Internationale* éditée par l'APFA, en rédigeant l'article sur l'Arménie, où elle décrit l'évolution du pays sur les plans politique, économique, social et culturel au sein de la Francophonie. ■

Pour plus de détails, consultez le site de l'ACAM : <http://www.acam-france.org/bibliographie/index.htm> et allez sur la page consacrée à l'auteur.

Pour commander écrire à ACAM : presidentacam@free.fr / Tél. +33 (0)9 51 73 50 33
Prix: 20.00€ (frais d'envoi offerts pour les lecteurs d'Artzakank)

1918-ին, Սուտրոսի զինադադարէն ետք, երբ թրքական զօրքերը դուրս բերուեցան Կիլիկիայէն, շուրջ 25.000 մարաշցիներ, որոնք 1915-ին քաղաքէն տարագրուած ու հրաշքով ողջ մնացած էին, վերադարձան իրենց հայրենի քաղաք:

21 Յունուար 1920-ին քեմալական զօրքերը յանկարծակի յարձակումով զգալի կորուստներ պատճառեցին քաղաքին մէջ ամրացած ֆրանսական կայազօրին: 1920-ին քեմալականները յաշողեցան պայմանաւորուիլ ֆրանսացիներուն հետ, որոնք իրենց զօրքերը դուրս հանեցին Կիլիկիայէն: Ֆրանսական հրամանատարութեան անորոշ դիրքորոշումը ստիպեց հայ բնակչութեան, խիստ անհաւասար պայմաններու մէջ, դիմել ինքնապաշտպանութեան: Ինքնապաշտպանական փոքրաթիւ ուժերը, այլեւս անկարող ըլլալով դիմակայել թրքական գերակշիռ ուժերուն, ստիպուած եղան յանձնուելու թուրքերուն:

Փրկուած մարաշցիներու պատառիկները ապաստան գտան Սուրիոյ, Լիբանանի, Կիպրոսի, Եւրոպայի, Պաղեստինի, Եգիպտոսի, Յարաւային Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Մարաշցիները իրենց հայրենակիցներուն նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն ցոյց տալու համար 1924-ին կը հիմնեն Մարաշի հայրենակցական միութիւնը:

Երեւանի արեւելեան կողմը հիմնադրուած աւանը, ուր բնակութիւն հաստատած են ներգաղթած մարաշցիները, ի պատիւ Մարաշի՝ անուանուած է Նոր Մարաշ: ■

(Յայերն Այսօր)

DOMINIQUE DE BUMAN ÉLU PREMIER CITOYEN SUISSE

Le 27 novembre 2017, Dominique de Buman, député PDC de Fribourg, a été élu président du Conseil national pour un an par 160 voix sur 179 bulletins valables.

Né dans une famille fribourgeoise, le juriste de profession a entamé sa carrière politique à l'âge de 30 ans, en 1986, au Conseil communal de Fribourg ainsi qu'au Grand Conseil fribourgeois. Il a été syndic de la ville de Fribourg dès 1994, pour 10 ans. Il est entré au Conseil national en 2003 et a été vice-président du PDC suisse de 2004 à 2016.

Dominique de Buman est aussi président de la Fédération suisse de tourisme et des Remontées mécaniques suisses. Ex-président d'Helvetia Latina, il est un fervent défenseur des minorités linguistiques et de la cause latine.

Rappelons qu'en 2003, Dominique de Buman, nouvellement élu au Conseil national, a repris et fait aboutir le postulat déposé par Jean-Claude Vaudroz (PDC/Genève) en mars 2002 portant sur le génocide des Arméniens. C'est ainsi que le 16 décembre 2003, malgré la réticence du gouvernement, la Chambre du peuple a reconnu par 107 voix contre 67 et 11 abstentions le génocide des Arméniens de 1915.

Co-président du Groupe Parlementaire Suisse-Arménie avec Ueli Leuenberger (Verts/GE) jusqu'en 2015, et avec Marianne Streiff-Feller (PEV/BE) et Eric Nussbaumer (PS/BL) depuis 2015 et dès sa création le 14 juin 2004, Dominique de Buman s'est rendu à plusieurs reprises en Arménie et y retournera en voyage officiel en février 2018 à la tête d'une délégation présidentielle composée de 12 personnes dont la première et la deuxième vice-présidente du Conseil national, respectivement Mme Marina Carobbio Guscetti (PS/TI) et Mme Isabelle Moret (PR/VD), le Secrétaire général de l'Assemblée fédérale M. Philippe Schwab, le chef des relations bilatérales entre le Parlement et l'AELS/CE M. Cedric Stucki, un représentant par groupe représenté au Conseil national, et Sarkis Shahinian, Secrétaire général du Groupe Parlementaire Suisse-Arménie et expert de l'Arménie.

Le 16 janvier 2018, M. Charles Aznavour, l'Ambassadeur de la République d'Arménie en Suisse a donné une réception en l'honneur de M. de Buman à l'occasion de son élection au perchoir du National.

Par la même occasion, *Artzakank* a envoyé un message de félicitations au premier citoyen du pays. ■

PROTOCOLE D'ENTENTE SIGNÉ ENTRE LE MINISTÈRE DE LA DÉFENSE D'ARMÉNIE ET LA FONDATION IZMIRLIAN

Le ministre arménien de la Défense Vigen Sargsyan et le vice-président de la Fondation Izmirlian Greg Jerejian ont signé le 13 décembre un protocole d'entente pour soutenir le projet de modernisation de l'Université militaire Vazgen Sargsyan.

En vertu du protocole d'entente, la Fondation allouera 5 millions de dollars pour la mise en œuvre d'un projet à grande échelle de rénovation et de reconstruction de l'Université.

Dans ses remarques, le Ministre Sargsyan a souligné que le ministère de la Défense attachait une grande importance à l'éducation militaire et que le premier pas dans cette direction a été le transfert de l'école militaire Monte Melkonian à un complexe moderne à Dilijan. L'étape suivante sera de rendre l'Université militaire conforme aux normes internationales les plus élevées.

«Le groupe de travail discute actuellement le processus d'unification de l'Université militaire Vazgen Sargsyan avec l'Université d'aviation Marshall Armenak Khanperyan pour disposer d'une université militaire avec plusieurs départements et divisions. Il est prévu que la nouvelle université sera située sur le territoire de l'Université militaire Vazgen Sargsyan où de nouveaux bâtiments seront ajoutés», a déclaré Sargsyan.

Pendant la cérémonie, l'architecte Erik Hovhannisyan a présenté le projet de rénovation de l'Université, dans le cadre d'un complexe éducatif super moderne comprenant des casernes plus confortables dotées de bibliothèques, de salles d'informatique et d'un complexe sportif. La construction sera terminée d'ici le 1er septembre 2019.

La coopération entre le ministère de la Défense et la Fondation Izmirlian s'étend sur de longues années. Depuis 2001, la Fondation apporte un soutien financier aux enfants des militaires tués en Arménie et en Artsakh ainsi qu'aux enfants des militaires atteints d'un handicap important. Au cours des dernières années, la Fondation a également apporté une aide considérable à l'Université militaire Vazgen Sargsyan pour la modernisation de son infrastructure et l'amélioration des casernes. ■

Source: Ministère de la Défense d'Arménie

L'ÉCONOMIE SOCIALE ET SOLIDAIRE ET LA PROMOTION DU DIALOGUE SOCIAL CONFÉRENCE À EREVAN, 18-19 OCTOBRE 2017

Le 18 octobre 2017 a eu lieu à l'Office de l'ONU à Erevan la Conférence internationale intitulée *L'économie sociale et solidaire et la promotion du dialogue social – les bonnes pratiques en Suisse*. Elle a été suivie le 19 octobre d'un forum d'affaires Suisse-Arménie. Les deux événements étaient organisés conjointement par la fondation Miassine¹ et l'Union républicaine des employeurs de l'Arménie (UREA), sous le haut patronage de l'Ambassade de Suisse en Arménie et en partenariat avec le Bureau International du Travail (BIT).

Pour en savoir plus, Artzakank a rencontré Astrig Marandjian-Lapeyre, co-fondatrice de *Miassine*, créée en 2009, qui s'engage à développer des synergies avec d'autres acteurs de développement pour l'amélioration des conditions de vie et de travail en Arménie.

Qu'entend-on par le terme "économie sociale et solidaire"?

Tout d'abord l'Économie sociale et solidaire (ESS) met au cœur de son action l'homme, ses valeurs et son bien-être en prenant en compte des questions environnementales, sociales et éthiques. C'est un modèle économique qui est fondé sur la redistribution de la richesse produite de façon plus équitable. Dans ce modèle démocratique les rapports sociaux de solidarité priment sur l'intérêt individuel ou profit matériel.

C'est une réalité qui prend de l'ampleur puisque près de 10% de l'économie européenne est maintenant composée des activités de l'ESS.

Comment avez-vous eu l'idée de collaborer avec l'Union républicaine des employeurs de l'Arménie (UREA) pour organiser cette conférence?

Chaque année l'UREA organise des conférences pour le développement du dialogue social entre le gouvernement d'Arménie, les organisations syndicales et patronales dans le but d'améliorer le climat des affaires en Arménie. L'année passée, *Miassine* a été invitée par Gagik Makaryan, le président de l'UREA, à participer à la conférence intitulée *la promotion des opportunités de travail pour les jeunes*. J'ai alors présenté le cas de notre entreprise sociale, la boulangerie solidaire *Miassine*, qui offre aux jeunes sortant des orphelinats la possibilité de faire un apprentissage et de se familiariser avec

ce métier si noble et si nécessaire. C'est là qu'a surgi l'idée de consacrer la conférence 2017 à l'entrepreneuriat social qui fait partie de mes préoccupations depuis quelque temps. En effet, de par mon expérience dans l'humanitaire en Arménie (*ndlr: Mme Marandjian-Lapeyre a été la directrice du bureau d'Erevan de l'association Solidarité Protestante France-Arménie de 1998 à 2008*) je comprenais qu'il était nécessaire de passer d'une logique d'assistance à une logique de développement. Depuis mon arrivée en Suisse, j'ai pu observer le succès grandissant de ce nouveau modèle d'entrepreneuriat dans le canton de Genève où l'économie sociale et solidaire joue un rôle fondamental dans l'intégration des groupes vulnérables. Pour préparer cette conférence, je me suis adressée tout naturellement aux différents acteurs de l'ESS à Genève qui ont accepté de se rendre à Erevan pour partager leurs visions d'une économie différente, plus éthique et durable que l'économie traditionnelle.

Pourriez-vous nous parler des intervenants de la conférence et des sujets traités?

La délégation suisse était composée de Blaise Matthey, directeur général de la Fédération des entreprises romandes (FER), Christophe Dunand, directeur général de *Réalise*² et co-fondateur de la Chambre de l'économie sociale et solidaire Apres-Genève, Sandrine Meyer-Chanson, directrice de *Comptabilis*³, et Samuel Chenal, coopérateur de l'Itopie⁴.

L'organisation Internationale du Travail (OIT), partenaire de l'événement, était représentée par Emmanuel Julien, directeur adjoint du département des entreprises.

Du côté arménien, nous avons eu beaucoup de chance d'avoir des intervenants de haut niveau qui ont répondu présent tels que Gevork Boghosyan, représentant de la banque européenne de reconstruction et de développement, Norik Nazarian, de la banque ACBA Crédit Agricole, Nazaret Seferian, Expert en entrepreneuriat social auprès de la délégation de l'UE, Boris Kharatian, représentant de l'union des travailleurs arméniens. >>>

(1) Nous publierons un article sur *Miassine* dans notre prochaine édition à paraître en mars 2018.

(2) Une entreprise sociétale basée à Genève qui s'engage dans le développement d'un marché de l'emploi durable de demain et cela, dans différents domaines tels que l'industrie, la logistique, le jardinage et entretien extérieur, la blanchisserie et nettoyage et les ressources humaines (<http://www.realise.ch>)

(3) Société fiduciaire qui s'inscrit dans l'économie sociale et solidaire à Genève (<http://comptabilis.ch>).

(4) Société coopérative à but non-lucratif basée à Genève, qui se bat pour une informatique responsable, citoyenne et émancipatrice (<https://www.itopie.ch>).

L'ÉCONOMIE SOCIALE ET SOLIDAIRE ET LA PROMOTION DU DIALOGUE SOCIAL

►►► Compte tenu de l'importance croissante de l'ESS, cette conférence a abordé la contribution des entreprises sociales et d'autres organisations de l'ESS à la lutte contre l'exclusion sociale. Les intervenants suisses ont présenté les bonnes pratiques de la Suisse dans l'économie réelle, les problèmes et les opportunités de développement en Arménie, les politiques de soutien aux entreprises sociales dans toute l'Europe et ont abordé la nécessité de l'adoption d'une loi sur les entreprises sociales et sa pertinence pour la situation actuelle en Arménie.

Quels ont été les thèmes du Forum d'affaires Arménie-Suisse qui a suivi la Conférence?

Nous avons choisi 4 thèmes qui ont été discutés lors des travaux de groupe: les schémas de financement flexibles pour les entreprises sociales; la transition de l'économie informelle vers l'économie formelle par le développement de l'entrepreneuriat social en Arménie; la promotion des exportations entre les entreprises arméniennes et suisses; le secteur IT et le développement durable des entreprises sociales.

L'évènement a réuni plus de 120 participants du secteur privé suisse et arménien, du gouvernement, des universités, de la communauté internationale, du corps diplomatique et de la société civile, pour discuter de solutions innovantes et de mesures efficaces aux niveaux national et régional en vue d'assurer la cohésion sociale et une prospérité partagée tout en créant des emplois décents en Arménie.

Dans le cadre de cet évènement nous avons aussi prévu des visites d'entreprises sociales telles que la boulangerie solidaire créée par *Miassine* à Prochyan, le centre Machanents à Etchmiadzine, une école à Erevan proposant des ateliers d'informatique et de robotique aux élèves et un atelier de production de fruits secs. Les représentants suisses ont eu l'opportunité de participer à un échange avec des jeunes de Vardachen et de Gyumri, en dernière année de leur cursus dans les Internats, les futurs apprentis de nos boulangeries et autres entreprises sociales. La démarche très participative d'Emmanuel Julien de l'OIT qui les a questionnés sur leurs envies professionnelles et a partagé sa vision de l'avenir du travail a énormément plu aux jeunes, qui ne sont pas habitués à ce type de formation qui valorise leur rôle.

Ces évènements qui ont réuni des acteurs du monde économique des deux pays, ont-ils débouché sur des projets ou partenariats?

Cette conférence a marqué la volonté des acteurs présents de développer le secteur de l'économie sociale en Arménie du fait de sa pertinence et de son potentiel. Quant au Forum d'affaires, il cibait principalement les membres de l'UREA intéressés par des possibilités d'exportation et par le Système généralisé de préférences suisse (SGP) qui, comme l'a expliqué en détail la représentante de l'ambassade Suisse en Arménie, octroie des préférences tarifaires consistant en une exonération ou une réduction des droits de douane à l'importation de marchandises originaires de pays en développement.

Premier rang de gauche à droite: Gagik Makaryan, Astrig Marandjian-Lapeyre et Blaise Mathey

Ces deux évènements ont permis d'établir des contacts entre les deux unions d'employeurs - l'UREA et la FER qui ont à cœur le développement de leur pays. Quant aux entrepreneurs sociaux suisses, ils ont été enthousiasmés par le dynamisme de leurs homologues arméniens et se sont engagés de les assister au mieux dans le futur. Parmi les engagements concrets on peut déjà mentionner le voyage d'étude en Suisse de cinq entrepreneurs sociaux arméniens pour connaître la méthode et l'éthique de travail des entreprises sociales en Suisse. Et aussi nous allons mettre en place un dispositif pour accueillir des stagiaires de l'université française en Arménie dans des entreprises sociales suisses. Notre but à long terme est de créer une plate-forme des entrepreneurs sociaux en Arménie comme la Chambre de l'économie sociale et solidaire Apres-Genève, qui compte actuellement près de 300 membres collectifs (associations, coopératives, fondations et entreprises).

Et pour finir, la mission de *Miassine* est justement de mettre ensemble des personnes qui partagent les mêmes valeurs, aspirations et démarches au service du développement durable de l'Arménie. Mission accomplie. ■

(Nous publierons un article sur Miassine et sa boulangerie solidaire dans notre prochain numéro)

ԿԵՆԱՑՆԵՐ, ԲԱԺԱԿԱՃԱՌԵՐ, ԲԱՐԵՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Շուշիկ ՄԱԽԻՍԱԳԱԼԵԱՆ

Հինն ի վեր հայր ծանօթ է իր հիւրընկալութեամբ: - Զայ ընտանիքներուն մէջ ընդունուած չէր «մինակ» ընտանեօք ճաշի նստիլ, մանաւանդ երբ տանտիկինը համեղ կերակուր պատրաստած ըլլար:

Երբ ընտանիքին մէջ նշելու որեւէ առիթ ըլլար, կը հաւաքուէին բոլոր բարեկամները, դրացիներն ու ծանօթները՝ «թուփ ու ծուպ»ը: Թուփը ընտանիքին ծնողներուն եղբայրներուն եւ քոյրերուն ընտանիքներն էին, իսկ ծուպը՝ որդիներուն առանձին կազմած ընտանիքները:

Սեղանին կը նստէին հետեւեալ շարքով. գլուխը կը նստէր ընտանիքին հայրը, անոր երկու կողմերուն կը նստէին պատուոյ հիւրերը, ամենայարգելի մարդիկ՝ ընկեր, բարեկամ, դրացի ապա, որդիները, փեսաները, հարսերն ու դուստրերը: Տանտիրուհին կը նստէր ամուսինին դիմաց՝ ամենավերջը, երբ բոլորը արդէն տեղաւորուած կ'ըլլային:

Սովորաբար երեխաներուն համար առանձին սեղան պատրաստուած կ'ըլլար: Սեղանին բացումը կը կատարէր ընտանիքին աւագը, ան կը պարզէր հաւաքոյթին առիթը եւ կը նշանակէր դամատան կամ սեղանապետը, որուն պարտականութիւնն էր «համով» գրոյց ընել եւ ղեկավարել սեղանը:

Կենացներ

Առաջին կենացը կը բարձրացուէր դամատայի կենացը: Իւրաքանչիւր դամատա ունէր սեղան վարելու իր ոճը. ան կ'որոշէր կենացներուն յաջորդականութիւնը եւ կը ճշդէր ուտելիքներուն մատուցման կարգը: Երկրորդ կենացը հաւաքոյթի առիթին կենացն էր, որ կը ներկայացնէր դամատան գեղեցիկ արտայայտութիւններով եւ դիպուկ բնորոշումներով, ապա՝ խօսքը կու տար ուրիշներուն:

Կերուխումի ընթացքին յաջորդաբար կը խմուէր բոլոր ներկաներուն կենացը՝ աւագութեան կարգով: Եթէ մէկուն կենացը մոռցուէր, ինդրոյ առարկայ անձը խիստ կը նեղուէր եւ քէն կը պահէր:

Անոր որ կենացը առաջարկուէր՝ ան ոտքի կ'ելլէր եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր իր հասցէին ըսուած գովեստներուն համար: Անձնական կենացները աւարտելէ ետք, ներկաները կը խմէին ընդունուած, պարտադիր կենաց մը՝ «Պարզերես ըլլանք, իրարմէ չկշտանանք, մեր պատուին, մեր օճախին, մեր հողին տէր կանգնիւք, Աստուած մեր ազահուրթենէն կտրէ

մեր սերութեան վրայ դնէ, հացն ու գինին մեր սեղանէն անպակաս ըլլան, մեր վատ օրը աս ըլլայ»:

Վերջին տարիներուն, Արցախեան պատերազմէն ետք, բոլոր սեղանակիցները յոտնկայս կը խմէն հայրենիքին համար զոհուածներու յիշատակի կենացը, կը մաղթեն, որ անոնք վերջին զոհերը ըլլան հայրենիքի գոհասեղանին, բոլոր ծնողները «ցամաք աչքով» հեռանան այս աշխարհէն եւ ոչ մէկ մանուկ որբ մնայ:

Կենացներուն մէջ յաճախ կը յիշուի նաեւ օճախը: Օճախ բառը կը գործածուի տուն, ընտանիք, երբեմն նաեւ հայրենիք իմաստով, անկէկա յաճախ կը բնորոշուի սուրբ մակդիրով:

Եթէ սուրբ օճախը հայուն տունը կամ հայրենիքն է, ապա հոնկէ բարձրացող ծուխը տան յաւերժակալութեան, շարունակելիութեան խորհրդանշանն է: Անկարելի է պատկերացնել որեւէ ընտանեկան հաւաքոյթ, ուր բաժակ չբարձրացուի մայրերուն համար: Մայրն ու հայրենիքը կը համարուին հաւասար սրբութիւններ՝ արժանի խոնարհման եւ ծնրադրման: Խաղաղութեան կենացը եւս անպակաս է հայկական սեղաններէն. հոգիի խաղաղութիւն, ընտանիքի խաղաղութիւն, հայրենիքի խաղաղութիւն... Իսկ երբ խօսքը խաղաղութեան եւ հայրենիքին կը վերաբերի, կարելի՞ է չիշել հայ զինուորը, սահմանապահ անձնուէր զինուորը:

Վերջին կենացը՝ հիւրընկալ օճախի կենացը կ'ըլլայ: - Կը յիշուին գերդաստանի բոլոր յարգարժան մարդիկը եւ շնորհակալութիւն կը յայտնուի տանտիրուհիին: Զայկական կենացներու ընթացքին հնչող բոլոր բարեմաղթանքները, խրատները կը վկայեն հայ մարդուն հոգեկան գեղեցկութեան, առաքինութեան, ընտանիքի նուիրուածութեան եւ հիւրամեծարութեան մասին:

Ցաւալի է, որ այսօր անհետացման եզրին կը գտնուին ժողովրդական մտածողութիւնն ու աշխարհայեացքը արտացոլող այս պարզ, բայց գեղեցիկ ու խորիմաստ նմոյշները, որոնք հայ բանահիւստութեան անկրկնելի գոհարներն են:

Լաւ կենաց ըսելու ոսկի կանոնները

Կերուխումի հայկական սովորութիւններէն կենացը ելոյթի տեսակ է, որ կը զուարճացնէ եւ հաճոյք կը պատճառէ սեղանակիցներուն: Ծանօթանալէ կենաց ըսելու ոսկի կանոններուն.-

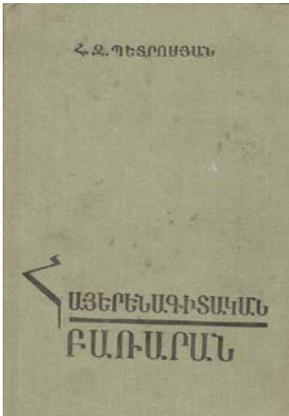
Երբ կենաց կ'ըսես, մեր խօսքը պէտք է ամփոփէ ներկաներուն միտքերը, ցանկութիւնները, մաղթանքներն ու ակնկալութիւնները: Անկէկա միայն մեր տեսակետը չէ, պէտք է որ բոլոր ներկաներուն սրտէն բխած ըլլայ:

Կենաց ըսողը պէտք է կարենայ այնպէս շարադրել միտքերը, որ յուզէ լսողները, որպէսզի անոնք իրենց զգացումները, ցանկութիւններն ու նպատակները տեսնեն աւելի գեղեցիկ եւ ամբողջական ձեւակերպումով: >>>

ԹԵՒԱԻՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

Արմենակ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Դարձուածք կը կոչենք սովորաբար երկու – երբեմն՝ երեք, հազուադիւս՝ աւելի – բառերէ կազմուած այն կապակցութիւնը, ուր գայն կազմող բառերը կը կորսնցնեն իրենց բուն նշանակութիւնը, որով ամբողջ բառակապակցութիւնը կը վերհիմաստաւորուի՝ ստանալով բոլորովին նոր՝ «դարձուածքային» բովանդակութիւն մը: Օրինակ՝ դարձուածք մըն է «երես տալ» բառակապակցութիւնը, որ կը նշանակէ «շփացնել», որուն մէջ չկայ ո՛չ **երեսի**, ո՛չ ալ **տալու** նշանակութիւնը: Ըստ այսմ՝ դարձուածքներ են՝ **աչքը մտնել, գլուխը տանիլ, կրակի հետ խաղալ, քունը կորսնցնել** եւ այլն¹:

«Դարձուածքները ըստ էութեան ժողովրդական լեզուամտածողութեան արդիւնք են, ձեւաւորուած են հիմնականում խօսակցական տարբերակում, ապա աստիճանաբար թափանցում են գրական լեզու» (Հ. Պետրոսեան, «Յայերէնագիտական բառարան», էջ 175): Այս ծագումն ալ դարձուածքին կը պարզեւէ էապէս ազգային յատուկ նկարագիր մը: Ուստի ամէն ժողովուրդ ունի իրեն յատուկ դարձուածքներ, որոնք ընդհանրապէս կամ միշտ փոխադրելի չեն այլ լեզուներ, ուր անոնք կը կորսնցնեն իրենց իմաստը: Սակայն ներթափանցումները, թէեւ հազուադիւս, բոլորովին բացառուած եւս չեն մանաւանդ խառն կենակցութեան պայմաններու մէջ, ինչպէս եղած է հայ-թրքականը՝ օսմանեան տիրապետութեան երկար դարերուն: Բերենք օրինակ մը. **երես առնել**՝ իբրեւ շփանայ, եւ **երես տալ**՝ իբրեւ շփացնել, դարձուածքները, թարգմանուելով ֆրանսերէնի, անգլերէնի, իտալերէնի, արաբերէնի, պիտի դառնային բոլորովին անիմաստ բառախումբեր, որոնք հաւանաբար ծիծաղի առարկայ ալ դառնային համապատասխան ժողովուրդներու կողմէ: Սակայն ասոնք դարձուածքային բոլորովին նոյն իմաստը ունին թրքերէնի ու հայերէնի մէջ: Անշուշտ ճշգրիտ չենք ալ գիտեր, թէ ո՞վ որմէ՛ փոխ առած է,– հա՞յը թուրքէն, թէ՞ թուրքը հայէն:

Դարձուածքները ընդհանրապէս կը մնան ժողովրդախօսակցական ծիրին մէջ՝ սակաւ թափանցելով գրական լեզուէն ներս: Օրինակ՝ դժուար պիտի պատկերացնէինք, որ Չոխրապ տեղ մը գրած ըլլար «երես տալ», կամ Թէքեան գրած ըլլար «գլուխը տանիլ», կամ Շահնուր գրեր «քունը կորսնցնել» եւ այլն, քանի որ անոնք պիտի նախընտրէին ասոնց գրական համարժեքները՝ **շփացնել, ձանձրացնել, մտահոգուիլ**: Այսուհանդերձ բացառուած ալ չէ անոնց կիրարկութիւնը, մասնաւորաբար յատկաբանութեան նպատակով:

Յայերէնին կը վերագրուին աւելի քան 20.000 դարձուածքներ – որոնց պիտի չանդրադառնանք այս-

ԿԵՆԱՑՆԵՐ, ԲԱԺԱԿԱՃԱՌԵՐ, ԲԱՐԵՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

»»» Կենաց ըսելու ատեն պէտք է ուշադիր ըլլանք, որ բոլորին բաժակները լեցուն ըլլան եւ բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած ըլլայ մեր՝ կենաց ըսողին վրայ:

Կենացը նաեւ կրնանք ձեւակերպել պատմութեան կամ առակի ձեւով, միօրինակութենէ խուսափելու համար:

Կենաց ըսելու ատեն պէտք է բառապաշարի ընտրութիւն կատարենք, երբեմն ներառելով խօսակցական բառապաշար, աւելի մտերմիկ մթնոլորտ ստեղծելու համար: Սրամտութիւնը, գեղեցիկ մէջբերումներն ու համեմատութիւնները կը համեմտեն մեր խօսքը:

Կենացը պէտք է ներկայացնենք եւ ոչ թէ ըսենք: Չայն ներկայացնենք զգացմունքային, տրամաբանական շեշտով, հանգիստ հնչականութեամբ եւ բարձր ձայնով:

Ամենակարեւորը, կենացը պէտք է ներկայացնենք ինքնավստահ, մեր ըսածին հաւատալով, որպէսզի լսողները նոյնպէս հաւատան: ■

Շ.Մ. (ԱՇՂԱԿ)

տեղ – ինչ որ շատ հարուստ ժառանգ մըն է, որուն հմուտ կիրարկումը կը գեղեցկացնէ խօսքը, աւելի ազդու ու տպաւորիչ կը դարձնէ զայն:

Յետաքթրուողներուն տրամադրութեան տակ կը գտնուին քանի մը յաջող աշխատութիւններ, որոնց կարելի է ծանօթանալ «Նայիրի» կայքի բառարաններու ցանկերուն մէջ (<http://www.nayiri.com/dictionaries.jsp?l=en>)

Կարգ մը դարձուածքներ, շնորհիւ իրենց դիցաբանական, պատմական, բանահիւսական, գրական առանձնայատուկ հէնքին, յաջողած են դուրս գալ իրենց նեղ-ազգային սահմաններէն եւ ստանալ համամարդկային հնչեղութիւն եւ իբրեւ «**թեւաւոր խօսքեր**»՝ կը զարդարեն աշխարհի գրեթէ բոլոր լեզուները: Այս գլուխով պիտի տեսնենք այդպիսիներէն փոքրիկ փունջ մը: ■

(ԱՂՍ ՕՐ)

(Շարունակութիւնը՝ մեր յաջորդ թիւով)

(1) Կարգ մը կապակցութիւններ լեզուի մէջ հանդէս կու գան միայն իբրեւ դարձուածք, օրինակ՝ **երես տալ**. սակայն կան կապակցութիւններ ալ, որոնք միաժամանակ շարահիւսական ազատ միաւոր են, այսինքն՝ կը պահեն իրենց բուն իմաստը. օրինակ՝ **կրակի հետ խաղալ**. ա) Այս տղան կրակին հետ կը խաղայ, ունեյին ա՛ն ձեռքէն. բ) Մեր այս հերոսները կրակին հետ կը խաղան, տուժողը նորէն ժողովուրդը պիտի ըլլայ:

INTERVIEWS DE ROSANA PALAZYAN ET NORAIR CHAHINIAN, DEUX ARTISTES BRÉSILIENS D'ORIGINE ARMÉNIENNE

Alexis KASPARIANS

Située en plein centre de São Paulo, au Brésil, la station de métro Armênia dans le quartier de Luz, rappelle que le pays a été une destination privilégiée par plusieurs dizaines de milliers d'Arméniens exilés autour des années 1920, qui quittaient pour la plupart la Syrie et la Cilicie.

C'est le 17 novembre dernier lors de l'inauguration de l'exposition d'art contemporain *Água*, qui réunit au Sesc Belenzinho, à l'est de São Paulo, une vingtaine d'artistes sous le commissariat d'Adelina Cüberyán von Fürstenberg, que nous avons rencontré le photographe Norair Chahinian et Rosana Palazyan, qui participe à cette exposition avec deux autres artistes arméniens, Nigol Bezjian et Benji Boyadjian.

Norair Chahinian et Rosana Palazyan, sont deux artistes brésiliens d'origine arménienne et appartiennent l'un comme l'autre à la troisième génération depuis le génocide. A travers leur travail artistique, ils cherchent et racontent ce passé, en tant que témoins attentifs à l'histoire et à ses répercussions contemporaines.

Ils ont tous deux accepté de répondre à la question de la place de l'identité arménienne et brésilienne, dans leur travail artistique et dans leur vie.

Rosana Palazyan, basée à Rio de Janeiro, est l'une des artistes qui avait participé au Pavillon national de l'Arménie à Venise en 2015, récipiendaire du Lion d'Or pour la meilleure participation nationale. Pour l'exposition *Água*, Palazyan présente pour la première fois au Brésil son installation vidéo *A story I never forgot*. Dans ce film, l'histoire personnelle de l'artiste - qui revient sur le parcours de ses grands-parents partis de Konya pour arriver à Rio de Janeiro en 1927 - s'affranchit du contexte particulier, pour devenir, tout en poésie et en finesse, le reflet des récits de tous les exilés, permettant ainsi de démultiplier les facettes de la mémoire et de l'identité.

Rosana Palazyan, la mémoire est au cœur de l'œuvre que vous présentez dans le cadre de l'exposition *Água*. Quelle place accordez-vous à l'identité arménienne et à l'identité brésilienne, dans votre vie et dans votre travail ?

C'est à l'adolescence que j'ai voulu être une vraie brésilienne. A ce moment beaucoup de gens ne savaient pas que j'étais arménienne mais mon père répétait toujours «tu n'es pas brésilienne, tu es arménienne!». C'était un sujet de dispute récurrent.

Mais grâce à ma grand-mère, je n'ai jamais oublié mes origines. Elle ne parlait pas beaucoup, elle ne racontait pas le génocide arménien mais comme on le voit dans ma vidéo, elle s'asseyait et elle me montrait des photos en me disant que c'était son «autre famille» avec des larmes plein les yeux.

Je n'avais jamais travaillé sur un sujet arménien avant qu'Adelina m'invite en 2013 pour créer cette œuvre dans le cadre de la Biennale de Thessalonique. Comme à chaque fois que je réalise un travail, j'ai fait une re-

cherche sur le lieu en question et j'ai commencé à penser à Thessalonique et à la Grèce... Puisque ma grand-mère avait été réfugiée dans la région, j'ai pris cela comme point de départ.

Comme on le voit dans la vidéo, j'ai cherché sur internet, des informations avec une photo de ma grand-mère et les mots «*Armenian refugees in Greece embroidery workshop* (réfugiés arméniens en Grèce studio de broderie)», car ma grand-mère était professeur de broderie pour les réfugiés en Grèce.

C'est ainsi que je suis tombée sur un site où j'ai retrouvé la même photographie que celle que j'avais gardée de ma grand-mère. La légende de la photo disait «studio de broderie Thessalonique». Alors j'ai demandé à ma mère si ce nom lui disait quelque chose, et elle m'a répondu «Oui, c'est vrai... Grand-mère parlait toujours de Salonika». C'était le même endroit !

Après la Biennale, plusieurs articles et d'importantes interviews ont été publiées au Brésil sur cette vidéo *A story I never forgot*, et beaucoup de Brésiliens ont alors entendu parler pour la première fois de la question du génocide arménien.

C'est maintenant la première fois que cette œuvre est présentée au Brésil. Et il y a quelques mois, la vidéo était présentée pour la première fois en Arménie...

Oui, quand j'ai été invitée par Adelina à présenter ma vidéo en Arménie, à Gyumri, dans le cadre de *Le Mont Analogue*, 1ère édition de Standart Triennale d'art contemporain de l'Arménie, je me suis dit que les anciennes générations allaient certainement aimer ce travail. Mais les plus jeunes? J'avais envie de les écouter, de savoir ce qu'ils en pensaient.

Je me souviens aussi des récits du génocide, où les rescapés racontent que les eaux de l'Euphrate étaient rouges à cause du sang des corps qui y étaient jetés mais aussi de ma grand-mère qui parlait toujours du bleu scintillant des eaux à son arrivée en bateau à Rio. Pour moi, l'eau a une mémoire, elle doit avoir senti quelque chose des histoires humaines.

INTERVIEWS DE ROSANA PALAZYAN ET NORAIR CHAHINIAN, DEUX ARTISTES BRÉSILIENS D'ORIGINE ARMÉNIENNE

➤➤➤ C'est au cœur du quartier de Vila Madalena, que **Norair Chahinian** nous a accueillis à la Ímã Foto Galeria, la plus ancienne galerie dédiée à la photographie de São Paulo. Norair Chahinian est un photographe qui perpétue une passion familiale, puisque son grand-père avait un studio de photographie de renom à Alep en Syrie, pendant la première moitié du XXème siècle, et lui a transmis le goût des possibilités que pouvait permettre l'objectif. Il parcourt aujourd'hui le monde pour présenter *Le pouvoir du vide*, fruit d'un projet de recherche et de documentation photographique de plus de quatre ans, sur les traces des Arméniens vivant en Anatolie.

Quelle est l'histoire de votre travail sur les traces des Arméniens en Turquie ?

Ma naissance, ma vie au Brésil, mon intérêt pour l'art, et la photographie sont des éléments qui sont tous liés entre eux.

Mon grand-père, Avedis Chahinian, dont j'étais très proche est né à Marash en 1913. Il a fui le génocide par deux fois. La première fois en 1915, puis ils sont revenus et ont été forcés de fuir à nouveau en 1920.

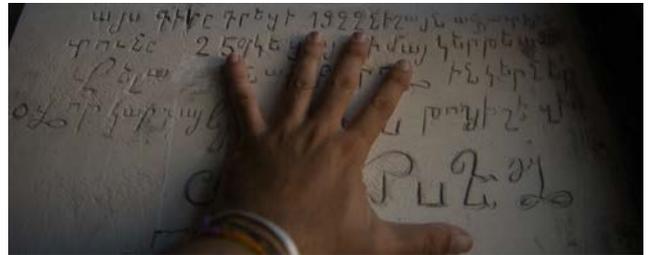
Quand nous étions petits, il y avait un grand ressentiment envers les Turcs dans la communauté où j'ai grandi. Mais mon grand-père me disait «ne sois pas ainsi, essaie de nourrir autre chose dans ton cœur envers les Turcs. Nous venons d'une famille de photographes, et pour moi, la photographie a été un moyen d'ouvrir des portes.»

Au bout de quatre ans de recherche pour mon projet, j'ai pu finalement publier un livre sur mon travail, avec la maison d'édition Aras, basée à Istanbul. Cela n'a évidemment pas été simple, mon ouvrage traite du génocide de la première à la dernière page, mais à ce moment-là en Turquie, il y avait plus de liberté qu'aujourd'hui. Le 24 avril 2015, nous avons pu faire le lancement du livre, accompagné de l'inauguration d'une grande exposition, avec le soutien de la fondation d'Osman Kavala «Anadolu Kultur» et la fondation Gulbenkian.

Suite à cela, j'ai pu montrer mon travail dans deux autres villes en Turquie, à Urfa et Diyarbakir. J'ai ensuite présenté l'exposition à Erevan et dans plusieurs pays d'Amérique du Sud, en Argentine, en Uruguay, ici au Brésil et cette année pour la première fois à Los Angeles.

Le pouvoir du vide, traite de l'échec de la stratégie du génocide, présentant à travers la photographie une contradiction métaphorique articulée en deux parties. On y voit d'abord le vide: les écoles, les églises, les maisons qui étaient habitées, où les gens vivaient, priaient, travaillaient. Il y a beaucoup de force qui se dégage de ce vide, car ces pierres ont tout vu, elles ont tout vu du génocide-

Puis vient la contradiction, avec les portraits de celles et ceux qui vivent toujours, preuve que même si le génocide était un plan défini qui visait à éradiquer tous les Arméniens, cela n'a pas abouti. Ces femmes et ces hommes veulent que le monde, et la diaspora arménienne en particulier, sache qu'ils sont toujours là.

Si nous pouvions donner un peu d'espoir à celles et ceux qui sont là-bas, et s'atteler à construire des ponts plutôt que des tranchées, cela serait bien plus profitable.

Quel est votre rapport à l'arménité ?

Au début, c'était une vraie question mais cela s'est rapidement résolu. Toutes mes racines sont arméniennes, mais je suis né au Brésil et j'en suis très heureux. Le Brésil est un pays de paix, où les Arméniens ont été très bien accueillis. Il faut savoir à présent comment la nouvelle génération pourra se lier avec l'Arménie.

Les jeunes se parlent autrement, et il faut être attentifs à cela. En Arménie aussi, la situation change, avec le développement des nouvelles technologies, et la jeunesse qui s'y intéresse toujours plus. Ce pourrait être une voie très prometteuse. ■

A. K.

Plus d'informations :

<http://rosanapalazyan.blogspot.ch/>

<http://www.norair.com.br/>

<https://www.aqua-artfortheworld.net/sao-paulo>

<https://www.standart-armeniatriennale.net/>

standart 2017
Biennial of Contemporary Art in Armenia
Հայաստանի ժամանակակից արվեստի տոնակառք

PANEL ORGANISÉ PAR LE HOM SUISSE À L'ONU À GENÈVE

Le jeudi 9 novembre 2017, l'Association de Secours Arménienne de Suisse (HOM Suisse) a organisé au Palais des Nations à Genève un panel consacré aux ravages de la guerre en Syrie et ses conséquences sur les femmes. Plus d'une cinquantaine de personnes - des représentants des différentes organisations des Nations Unies et des organisations non-gouvernementales (ONG) ainsi que des étudiants des universités de Genève - ont participé à cet évènement qui a eu lieu dans la salle IX du Palais des Nations.

Teny Pirri-Simonian, professeure de religion et d'éthique à la Webster University Geneva et membre du Conseil œcuménique des Eglises, a orienté sa conférence sur le thème des «Femmes, armes de guerre : quelles perspectives». Sa présentation est partie du Génocide arménien de 1915, perpétré par la Turquie, et des millions de Turcs qui réclament aujourd'hui l'identité de leurs mères et grands-mères (d'origine arménienne) abusées durant la tragédie.

De gauche à droite: la directrice et la présidente de la Fondation Surgir, Annie Yeromian (HOM Suisse), Teny Pirri-Simonian, Carla Khijoyan

Depuis 2008, des résolutions du Conseil de sécurité des Nations unies reconnaissent le viol et d'autres formes de violence sexuelle comme «un crime de guerre, un crime contre l'humanité, ou un acte constitutif en rapport avec le génocide», a rappelé Teny Pirri-Simonian. L'ONU a aussi officiellement reconnu la violence sexuelle comme une violation des droits humains et décidé que les personnes responsables de tels actes pouvaient être poursuivies et tenues responsables en vertu du droit international. Dans la longue histoire des guerres et des conflits au Moyen-Orient, la violence sexuelle contre les femmes est un outil pour humilier les familles, les communautés et les nations, a expliqué Teny Pirri-Simonian. Désormais, alors que ceux qui ont perpétré des violences sexuelles peuvent être poursuivis, les descendants des victimes parviennent à rompre le silence.

Prenant le relais, Carla Khijoyan, directrice de programme en charge du Moyen-Orient au Conseil œcu-

ARTZAKANK SUR INTERNET www.artzakank-echo.ch

Comme annoncé dans notre édition précédente, *Artzakank* a lancé récemment son site Internet. Il s'agit de l'aboutissement d'un projet mûri de longue date que nous présentons aujourd'hui aux internautes.

Nous tenons à souligner que le site www.artzakank-echo.ch sera complémentaire à notre journal imprimé. Seule une sélection d'articles par numéro sera mise en ligne quelque temps après la distribution de chaque numéro aux abonnés. Par contre, le visiteur pourra consulter les anciens numéros en format pdf. La mise en ligne de ces derniers se fera graduellement compte tenu du caractère bénévole de ce travail tout comme les travaux de rédaction, d'édition, de correction et de mise en page du journal depuis plus de 30 ans.

Nous nous réjouissons des premières réactions très positives de nos lecteurs et nous espérons que ce nouveau média en ligne contribuera à rendre les activités de notre communauté plus visibles sur le net. ■

ménique des Eglises, a abordé le statut des femmes victimes de violence dans le conflit actuel en Syrie et en Irak. Elle a examiné les perspectives non seulement pour les femmes et leurs enfants, mais aussi pour les pays de la région et la communauté mondiale. Dans les camps de réfugiés, les femmes peinent à trouver un statut et à être considérées si elles ne sont pas accompagnées de leur mari.

Pour cet évènement, le HOM Suisse s'est associé à la Fondation Surgir basée à Lausanne. Celle-ci a projeté en première partie un film sur la situation des femmes syriennes réfugiées en Jordanie, un film poignant qui témoigne des difficultés rencontrées sur le terrain.

L'Association de Secours arménienne – Armenian Relief Society (HOM) fait partie des ONG membres de l'ONU à New York et Genève depuis 1975. Au siège des Nations Unies à New York, le HOM dispose d'un bureau et fait partie de la Commission sur le statut des femmes. ■

ԲԱՔՈՒԻ ՕՊԵՐԱ ԵՒ ԲԱԼԵՏԻ ԹԱՏՐՈՆԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԵԼ Ե ԶԱՅԱՉԳԻ ՄԱՅԻԼՈՎ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ

20-րդ դարի սկզբին հայաշատ Բաքու, լինելով Ռուսական կայսրության ամենամեծ արդիւնաբերական կենտրոններից մեկը, ունեցել է հայերի հարուստ քաղաքակրթական ներկայութիւն: Հայերը ռուս և բազմազգ մահմեդական բնակչութիւնից յետոյ երրորդ խոշորագոյն էթնիկ խումբն էին: Քաղաքի սոցիալական, մշակութային և գործարար կեանքում հայերն առաջատար դիրք էին զբաղեցնում: Հայ ձեռնարկատերերի շնորհիւ է, որ Բաքում նախարդիւնաբերութիւնը սկսեց զարգանալ: Հայ գործարարների և հայ ճարտարապետների նախագծերով կառուցուած շէքերը մինչ օրս զարդարում են Բաքուն:

Այդ շէքերից մեկը Մայիլով եղբայրների կառուցած Օպերան է՝ այժմ Ադրբեջանի պետականակադեմիական օպերայի և բալետի թատրոնը: Այն կառուցւել է հայազգի միլիոնատեր Մայիլով եղբայրների ֆինանսատրամաբ: Կրտսեր եղբայրը՝ Իլիա Լազարևիչը, բարձրակարգ բժիշկ է եղել, իսկ ավագ եղբայրը՝ Դանիելը՝ գործարար, հաշուապահութան և առևտրարդիւնաբերական կոմիտէի անդամ: Եղբայրներն ունէին բաւական յաջող խաւիարի բիզնէս՝ սեփական ձկնաբուծարաններով ու արտադրամասերով: Ռուսաստանում նրանք անգամ յայտնի էին որպէս «խաւիարային թագաւորներ»:

Բաւական հետաքրքիր է,թէ ի՞նչու նրանք յանկարծ որոշեցին թատրոն կառուցել:

«Մայիլով եղբայրների օպերային տան» հետ կապւած մի գեղեցիկ, բայց չհաստատուած լեգենդ կայ: 1910 թուականին մի շատ յայտնի երգչուհի է ժամանել Բաքու, ում գեղեցկութիւնն ու հրաշալի ձայնը խելքահան են արել ավագ Մայիլով եղբորը: Գեղեցիկ երգչուհին համերգներ է տուել Բիրժա փողոցում, կրկեսի փայտեայ շէքում, ապա ձմեռային սկուճքներում: Բաքու կատարած իր այցի վերջում

խաղատներից մեկում երգչուհու պատուին յատուկ հրաժեշտի երեկոյ է կազմակերպուել, որի ժամանակ նրան հարցրել են, թէ յաջորդ անգամ երբ կը վերադառնայ Բաքու:

«Երևի երբեք, բանի որ ես սովոր չեմ կրկեսներում և խաղատներում երգել», - պատասխանել է երգչուհին: «Ձեր հրաշալի քաղաքում չկա՞ն արդեօք հարուստ մարդիկ, ովքեր միջոցներ կը տրամադրեն օպերային տուն կառուցելու համար, որտեղ երաժիշտները կը կարողանան ցոյց տալ իրենց հմտութիւնները», - հարցրել է երգչուհին:

Նեղսրտած Մայիլովը նրան հրաւիրել է ուղիղ մէկ տարի անց նորից Բաքու ժամանել՝ օպերային թատրոնի բացման արարողութեանը մասնակցելու, որը կը կառուցեն յատուկ իր պատուին:

«Վերածննդի» ոճով թատրոնի նախագիծը մշակել է քաղաքացիական ճարտարագետ Բաւը: Հայազգի Նիկոլայ Գեորգիևիչ Բաւը ծնուել է 1875 թուականին Աստրախանում: 1911-ից աշխատել է որպէս Բաքուի քաղաքային կառավարութեան գլխաւոր ինժեներ: Այս ընթացքում, նա կառուցել է մի շարք շէքեր Բաքում, այդ թւում՝ Ադրբեջանի օպերայի և բալետի թատրոնը, Սաբունչու կայանը, բնակելի թաղամասը Հայկաչէնում (Արմենիքենդ) և այլ տարբեր շէնութիւններ:

1911 թ.-ի Փետրուարի 28-ին տեղի է ունեցել Բաքուի օպերայի և բալետի թատրոնի բացումը: Մայիլով ավագ եղբոր հրաւերով Բաքու է ժամանել վերոնշեալ գեղեցկուհի երգչուհին: Բացմանը մասնակցել են նաև քաղաքի բոլոր հարուստ մարդիկ, երաժիշտներ ու դերասաններ:

Թատրոնի բացման առիթով, երգչուհին, որի շնորհիւ Բաքում յայտնուեց այս հիւանալի թատրոնը, յատուկ համերգ է տուել: Երբ նա ավարտել է այն, փողն անձրևի նման թափուել է վրան: Մայիլովն իր հերթին նուիրել է ծաղկեփնջեր, որոնք հավաքուել են 25, 50 և 100 մանաթ թղթադրամներից, գրում է Avitas.ru- ն:

Հայ առևտրականների գումարներով և հայ տաղանդաւոր ճարտարապետների նախագծերով Բաքում կառուցուել են նաև հիւանդանոցներ, դպրոցներ, եկեղեցիներ և այլն: Տաւօք, հարևան մայրաքաղաքի ձևաւորման ու զարգացման գործում հայերի մասնակցութիւնը վկայող փաստաթղթերի մեծ մասն այժմ թաքցուած է կամ գուցէ անգամ ոչնչացուել է ադրբեջանական արխիւներից ...

(armedia.am)

Nettoyages

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

Nos destinations se
→ Arménie, Géorgie,
Iran, Kazakhstan,
Kirghizistan, Mongolie,
Ouzbékistan, Tadjikistan,
Turkmenistan

Osez la différence!

Site des Arsens, 9, CP 65, Triboung, Suisse.
Tél.: +41 26 322 7277

Koryun, 7, 0625, Ervan, Arménie.
Tél.: +374 10 52 06 07

www.voyage-en-arménie.com
www.route-de-la-soie.com

PHONÉTON 2017 À PARIS

C'est désormais pour la 4ème année consécutive que je participe avec beaucoup de plaisir et enthousiasme au phonéthon pour le soutien du peuple arménien de l'Artsakh.

Au delà du soutien financier que nous sollicitons auprès des bienfaiteurs, c'est une occasion de leur communiquer les réalisations du fond arménien, et ainsi de maintenir un lien entre les populations, les bienfaiteurs et l'équipe du phonéthon arménien de la Suisse.

Marianne Papazian

Comme chaque année, le Comité Suisse du Fonds Arménie a participé au rassemblement européen du Phonéthon 2017 à Paris. Ce rendez-vous annuel du Phonéthon s'est tenu du 16 au 19 novembre à Colombes dans la banlieue au nord de Paris.

C'est grâce à la participation et le temps consacré par nos bénévoles, que encore une fois, le Phonéthon fut un grand succès. En effet, nous avons pu récolter environ 30'000 CHF de promesses de dons. Ces dons nous permettront de réaliser les deux projets adoptés pour les années 2017-2018 par le Comité Suisse du Fonds Arménie:

1) Le financement du remplacement des fenêtres de l'immeuble «OLYMPUS EDUCATIONAL COMPLEX - HIGH SCHOOL» dans le quartier Nork-Marash à Erevan.

2) Le forage de 2 puits et la construction d'un nouveau système d'irrigation en Artsakh, ce qui contribuera à la qualité et au rendement de la production agricole et favorisera les économies rurales.

Au nom de l'équipe des bénévoles venus de différentes régions de Suisse: Anzhela Sargsyan, Gregory Bedonoglu, Sarkis d'Iliozer, Emilia Pogosyan, Lusine Mkrtychyan, et ceux qui nous ont rejoints de Paris: Armen Chirinian, Marianne et Levon Papazian, Nver et Vazken Panoyan, je tiens à remercier profondément tous les donateurs, de leurs généreuses promesses de don et du bon accueil qu'ils ont réservé à nos bénévoles.

Je souhaite surtout remercier le dévouement de Mr Avedis Kizirian, qui depuis plusieurs années consacre

ԵՈՒՆԵՍԿՕ-Ն ԿԸ ՆՇԻ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՅՈՐԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

Անցեալ Նոյեմբերին, Փարիզում, ԵՈՒՆԵՍԿՕ-ի կենտրոնակայանում կայացած՝ կազմակերպության Գլխավոր կոնֆերանսի 39-րդ նստաշրջանը որոշում է ընդունել ընդգրկելու Կոմիտասի և Յովհաննես Թումանյանի ծննդեան 150-ամեայ յոբելյանները ԵՈՒՆԵՍԿՕ-ի՝ Հռչակաւոր մարդկանց և կարևոր իրադարձութիւնների 2018-2019 թթ. օրացույցում:

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Հայաստանի Հանրապետության կողմից՝ Ֆրանսիայի ու Գերմանիայի աջակցությամբ ներկայացուած «Կոմպոզիտոր, էթնոերաժշտագետ, բանաստեղծ, երգիչ Սողոմոն Սողոմոնյանի, յայտնի որպես՝ Կոմիտաս վարդապետի (1869-1935 թթ.) ծննդեան 150-ամեակը», և Վրաստանի ու Ռուսաստանի աջակցությամբ ներկայացուած «Բանաստեղծ, գրող, թարգմանիչ Յովհաննես Թումանյանի (1869-1923 թթ.) ծննդեան 150-ամեակը» խորագրով յայտերն ստացել են Կազմակերպության հաւանութիւնը:

1998 թուականից առ այսօր Հռչակաւոր մարդկանց և կարևոր իրադարձութիւնների ԵՈՒՆԵՍԿՕ-ի օրացույցում ներառուել է Հայաստանի Հանրապետության կողմից ներկայացուած 23 յոբելյանական տարեթիւ:

Նախորդ երկամեակի համար հաստատուել էին ՀՀ կողմից ներկայացուած «Ոսկան Երևանցու տպագրութեամբ հայերէն առաջին Աստուածաշնչի (1666 թ.) 350-ամեակը» և «Յովհաննես Այուազովսկու (1817-1900 թթ.) ծննդեան 200-ամեակը» յայտերը: ■

son temps et ses expériences en tant que président du Comité Suisse du Fonds Arménie, pour rassembler ces bénévoles à Paris afin de bien accomplir cette collecte de dons dédiés au financement de projets humanitaires en Arménie et Artsakh.

Pour moi, ce fut une expérience particulière, car c'était ma première participation à cet événement spécial. J'ai été agréablement surpris par l'organisation extraordinaire du centre d'appel, des locaux et du matériel technique qui étaient à notre disposition et de la bonne ambiance familiale parmi les bénévoles. Ainsi, de nouveaux contacts ont été établis et de véritables amitiés se sont créées. Je suis très heureux d'avoir pu contribuer à cette collecte de donations, grâce auxquelles nous sommes en mesure d'aider et mettre en œuvre des projets humanitaires en faveur des Arméniens en Artsakh et Arménie.

Une fois de plus, nous vous remercions infiniment pour votre générosité et vous souhaitons une merveilleuse année 2018 ! ■

Noubar Guedekian
Pour le Comité Suisse du Fonds Arménie

JOURNÉE D'AFFAIRES SUISSE-ARMÉNIE À EREVAN

Le 29 novembre 2017 a eu lieu la première journée d'affaires Suisse-Arménie à l'hôtel Armenia Marriot à Erevan.

Organisé par l'Ambassade de Suisse en Arménie, l'évènement a réuni des intervenants des secteurs public et privé de Suisse et d'Arménie, qui ont partagé leur expérience sur les relations économiques entre les deux pays, les réformes gouvernementales, le Système généralisé de préférences suisse (SGP) disponible pour les exportateurs arméniens, ainsi que les opportunités et les défis rencontrés par les entreprises sur le marché arménien.

Le gouvernement de la République d'Arménie était représenté par le Ministre du Développement économique et des Investissements, M. Suren Karayan et le Vice-président du Département du développement économique et des investissements M. Garegin Melkonyan.

La session de témoignages a favorisé la tenue d'un débat ouvert et une interaction animée autour d'initiatives réussies et d'affaires concernant la Suisse et l'Arménie. L'économie privée était représentée dans des secteurs tels que les produits pharmaceutiques, la recherche et le développement, l'informatique, le tourisme, la finance, la viticulture, la cosmétique et autres. Les intervenants représentant Blockchain R & D Hub, AZAD Pharma, switzerland-tour.com, les projets d'investissement de la diaspora suisse en Arménie, Sylex SARL, Oriflame, Schuler St. Jakobs Kellerei 1694, Coca-Cola HBC, ont partagé leurs histoires avec le public.

Le lendemain, le Premier Ministre, M. Karen Karapetyan a reçu l'homme d'affaires Jakob Schuler, représentant de Schuler St. Jakobs Kellerei, une maison de vin bien connue en Suisse. L'entreprise est présente en Arménie notamment dans les villages de Rind et d'Aghavnadzor dans la province de Vayots Dzor, et a l'intention d'investir davantage afin d'élargir le champ de ses activités.

Après son rencontre avec le Premier Ministre arménien, M. Jakob Schuler a fait remarquer que l'Arménie présentait un environnement favorable pour

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ Կ'ԱՐՏԱԴՐՈՒԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ԽԵԼԱՑԻ ՕՐՈՐՈՑԸ

Հայաստանում կ'արտադրուի աշխարհում առաջին օրորոցը, որը միացուած կը լինի սմարթֆոնին: Այս մասին գրում է rusarminfo.ru-ն:

Գաղափարի հեղինակ, դիզայներ Գոռ Շահբազեանն ասել է, որ հայկական այդ օրորոցը կը ինչպիսի ծնողների ժամանակը և նեարդերը: «Այն առայժմ նախագծման փուլում է: Արդէն կայ աշխատող նախատիպ, որի վրայ դեռ փորձարկումներ կ'անենք: Այն կարող է արմատապէս թերեւսցնել ծնողների կեանքը: Երբ օրորոց էք գնում, պետք է նաև տեսախցիկ, ռադիոդայակ, աուդիոգրքերի նուազարկիչ գնէք: Այդ ամէնը մենք միաւորել ենք օրորոցում: Դուք գնում էք մէկ օրորոց՝ բոլոր հնարաւորութիւններով: Այն կ'ունենայ տեսախցիկ, կշեռք, միկրոֆոն, շարժումների, ձայնի, օդի սենսոր: Կայ նաև լրացուցիչ լուսաւորութիւն: Եւ այդ ամէնը կառավարուում է յաւելուածով և սմարթֆոնով: Ծնողները կը կարողանան օրորոցին միանալ ցանկացած տեխնիկայով և աշխարհի ցանկացած ծայրից», - armtimes.com-ի փոխանցմամբ՝ ասում է Գոռ Շահբազեանը:

Նրա խօսքով, նման օրորոց ստեղծելու գաղափարն առաջացել է իր առաջին որդու ծնունդուց յետոյ:

Օրորոցի գնի մասին առայժմ տեղեկութիւն չկայ, բայց հեղինակի խօսքով, այն մատչելի կը լինի: ■

(ԱՆԿԱԽ)

les affaires et que son entreprise était intéressée à réaliser des projets d'investissement en Arménie, un pays d'une riche tradition viticole.

Rappelons qu'il y a 20 ans, l'échange de marchandises entre la Suisse et l'Arménie représentait à peine 2-3 millions de francs annuellement. Mais en 2017, l'échange commercial entre les deux pays a atteint déjà 170 millions de francs. Actuellement, la Suisse figure parmi les dix premiers partenaires de l'Arménie en matière de commerce et d'investissement direct étranger. ■

Sources: www.eda.admin.ch; www.gov.am

AVIS DE GROS TEMPS

Ara TORANIAN

Peut-on imaginer ce qu'aurait été le sort de l'Etat d'Israël, s'il avait été géographiquement situé entre l'Allemagne et l'Autriche en 1935? Eh bien, c'est un peu ce que vit aujourd'hui l'Arménie avec ses voisins turcs et azerbaïdjanais. Tandis que l'hystérie nationaliste et son corollaire négationniste n'en finissent pas de ravager les esprits dans ces deux pays, leur stratégie d'étouffement de l'Arménie se poursuit avec méthode.

L'inauguration le 31 octobre de la nouvelle voie ferroviaire Bakou-Tbilissi-Kars, qui ambitionne de rapprocher l'Asie de l'Europe en contournant l'Arménie, constitue le dernier épisode de leur plan d'ostracisation à son endroit. Mais ce n'est pas tout. Un article du géopoliticien azerbaïdjanais Zaur Shiriyev, paru récemment dans Eurasianet.org, attire l'attention sur un autre aspect de leur politique commune, bien plus inquiétant. Elle se traduit en effet par un programme de militarisation à outrance du Nakhitchevan, cette enclave limitrophe de la Turquie et l'Iran qui avait été attribuée par Staline à la RSS d'Azerbaïdjan...

Ce territoire, peuplé de près de 50 % d'Arméniens avant sa soviétisation, et qui n'en compte plus aucun aujourd'hui, est en effet en passe de devenir une véritable rampe de lancement militaire dirigée contre le pays. Fort déjà de 20 000 soldats et d'environ 400 véhicules blindés, il dispose désormais d'une nouvelle unité dans laquelle la Turquie voisine est largement présente.

Bakou y a, de plus, mis en place tout un arsenal d'armement lourd, en particulier des missiles Smerch, des T-300 Kasirga, des systèmes de lance-roquettes multiples T-122 Sakarya. Autant d'armes qui placent Erevan à portée de tir du Nakhitchevan. Une telle éventualité entraînerait certes une guerre totale, qui mettrait Bakou et ses installations pétrolières sous le feu des redoutables Iskanders arméniens, achetés l'an dernier à la Russie. Elle pourrait provoquer également l'entrée dans le conflit de cette dernière, en vertu du partenariat stratégique qui oblige les deux pays. Il n'empêche que l'extension au Nakhitchevan de la course aux armements lancée par Bakou, avec les risques de prise en tenaille qu'elle implique, constitue un nouveau défi, et de taille, pour la sécurité de l'Arménie.

Faut-il y voir, en sus de la situation au Haut-Karabagh, une cause supplémentaire de sa forte tendance à la militarisation? En tout cas, dans ses sphères dirigeantes, l'heure n'est pas au pacifisme. Le Ministre de la Défense continue à promouvoir dans ses discours et dans sa pratique le concept de «nation-armée». Son budget pour 2018 est en augmentation de 18 %. Et Serge Sargsyan a déclaré de son côté fin octobre que la modernisation de l'armée était «l'une des plus importantes, sinon la plus importante, tâches de l'État», tandis que le par-

lement votait une loi durcissant brutalement les conditions du sursis pour les étudiants. Tout va donc dans le même sens. D'autant plus sans doute que depuis un peu plus d'un an le système d'alliance de l'Arménie donne des signes de flottement.

À peine a-t-on avalé la couleuvre des ventes massives d'armes russes (son principal partenaire stratégique) à l'Azerbaïdjan qu'on découvre à la faveur du réchauffement des relations entre Poutine et Erdogan, la vente de missiles russes S-400 à la Turquie (en dépit de son appartenance à l'OTAN). Ce qui est pour le moins troublant. D'autant qu'on assiste parallèlement, depuis l'élection de Hassan Rouhani à la présidence iranienne, à un rapprochement entre Téhéran et Bakou et que la diplomatie tripartite (Moscou-Ankara-Téhéran) qui s'est construite autour de la question syrienne pourrait s'étendre à d'autres domaines.

Dans ce contexte, les rumeurs relatives à un supposé plan Poutine sur le Karabagh, qu'on dit désavantageux pour l'Arménie (il n'octroierait qu'une indépendance de facto et non de jure à la RHK au sein de l'Azerbaïdjan), ne cessent pas d'interroger. Car si la Russie tire un certain profit de la guerre larvée entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan, selon la logique du «diviser pour mieux régner», elle pourrait aussi avoir intérêt à une «pacification» de la région, à la condition que celle-ci permette de faire revenir l'Azerbaïdjan dans son giron (notamment par son intégration à l'Union eurasiennne) tout en lui donnant la possibilité de s'installer militairement autour du Haut-Karabagh dans le cadre d'une mission de maintien de la paix qui serait par exemple confiée à l'OTSC (l'Organisation du traité de sécurité collective). Tout cela n'est certes pas encore dans les tuyaux. Mais c'est dans l'air.

L'Arménie se trouve donc à nouveau dans une situation inconfortable, avec d'un côté des forces qui conspirent à sa perte et de l'autre un allié imprévisible. Dans ces circonstances, la petite ouverture qu'elle s'est créée avec l'Europe, si elle ne saurait répondre à sa problématique sécuritaire, élargit tout de même un peu son horizon et rompt l'isolement dans lequel on voudrait l'enfermer. Il n'y a rien là de très euphorisant. Mais, dans ce monde de brutes, elle n'a de toute manière pas l'embarras du choix...■

(armenews.com)

ՑԵՂԱՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ ԾԱՊՈՆԱՑԻՆԵՐՆ ՕԳՆԵԼ ԵՆ ՓՐԿՈՒԵԼ ՀԱՅԵՐԻՆ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԻՆ

Վիգեն ԲԱԲԿԵՆԵԱՆ

2010 թ. *"The Armenian Weekly"* պարբերականում հրապարակուած յօդուածում ներկայացրել էի, թէ ինչպէս են ճապոնացիները Հայոց ցեղասպանութեան ժամանակ մարդասիրական օգնութիւն ցուցաբերում հայերին: Ես նշել էի, թէ ինչպէս է 1922 թ. Փետրուարին հայկական բարեգործական հիմնադրամ ստեղծուել Տոկիոյում, Մերձաւոր Արևելքում ամերիկեան օգնութեան կոմիտէի միջազգային կոմիտար Լոյալ Վիրթի այցելութիւնից յետոյ: Հայկական բարեգործական հիմնադրամը ստեղծուել է յայտնի ճապոնացի բանկիր ու դիւանագետ Վիկոնտ Էիչի Շիբուսավայի կողմից: Այսօր Վիկոնտը յայտնի է որպէս ժամանակակից ճապոնական կապիտալիզմի հիմնադիր ու մեծ մարդասեր: Նա ներգրաւուած է եղել մօտ 500 ձեռնարկութիւնների ու տնտեսական կազմակերպութիւնների, ինչպէս նաև սոցիալական ապահովութեան, կրթութեան ու միջազգային փոխանակութեան մօտ 600 կազմակերպութիւնների հիմնադրման գործում: Հայկական բարեգործական հիմնադրամին աջակցում էին ճապոնական հասարակութեան բոլոր խաւերը՝ սկսած հասարակ մարդկանցից մինչև պատգամաւորներ, յաջողակ բիզնեսմեններ ու կայսերականներ: ճապոնական մի օրիորդաց դպրոց նոյնիսկ իր վրայ էր վերցրել 2 հայ որբերի խնամքի ողջ պատասխանատուութիւնը:

Հայոց ցեղասպանութեան հետ կապուած՝ ճապոնական մէկ այլ հետաքրքիր պատմութիւն կը դառնայ Միմի Սալայեանի կողմից Սան Ֆրանցիսկոյում նկարահանուելիք ֆիլմի թեմատիկան: Միմին մեծն Դիանա Աբգարի թոռնիկն է: Նա բիրմացի հայ էր, ով ապրել է ճապոնիայում 1891 թ. մինչ իր մահը՝ 1937 թ.: Նա յայտնի գրող էր, դիւանագետ, ինչպէս նաև զբաղւում էր բիզնեսով: Ամենանշանակալի փաստն այն է, որ Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան գոյութեան կարճ ժամանակահատուածում (1918-1920) նա եղել է Հայաստանի Հանրապետութեան արտակարգ ու լիազօր դեսպանը ճապոնիայում: Դա դիւանագիտական պաշտօն էր, որը հնարաւորութիւն էր տալիս նրան խօսել ինքնիշխան պետութեան անունից՝ անհատներին ու հաստատութիւններին դիմելու ժամանակ: Այդ ճանապարհով Դիանային յաջողուել է ճապոնական կառավարութիւնից յատուկ թոյլտուութիւն ստանալ, որով հնարաւորութիւն էր տրուում, որ Ռուսաստանից հայ գաղթականներ գան ճապոնիա: Այս թոյլտուութիւնը մեղմացրել է գաղթականների վիշտը: Երբ գաղթականները մեկնում էին ճապոնիայից, օգնել է նրանց ԱՄՆ-ում կամ այլ վայրերում մշտական բնակութիւն հաստատելու ժամանակ:

Հայոց ցեղասպանութեան ընթացքում ճապոնացիների մարդասիրութեան վերաբերեալ երևի ամենանշանակալի պատմութիւնը ճապոնական նաևի կապիտանի ու նաւատորմի անձնակազմի կողմից 1922 թ. Չիլոէի հայի աղետից յետոյ նաւահանգիստ փախած գաղթականների կեանքը փրկելն է: Երբ 1922 թ. սեպտեմբերի 9-ին թուրքական ազգայնական զօրքերը մտել և գրաւել էին քաղաքը, հարիւր հազարաւոր

հայ ու յոյն գաղթականներ փախել էին դէպի Չիլոէի նաւահանգիստ: Թուրքերի կողմից քաղաքի գրաւմանը յաջորդել են հայ ու յոյն քաղաքացիների՝ սովորական դարձած կոտորածներն ու արտաքսումը: 4 օր անց քաղաքի հայկական հատուածում կրակ է բռնկուել, որն աւերել է քաղաքի մեծ մասը: Աղետին ականատես մօտ 20 դաշնակցի ռազմաւեր ու բեռնատար նաւեր էին կանգնած նաւամատոյցում, այդ թւում՝ մէկ ճապոնական: Բազմաթիւ օտարերկրացիներ ականատես են եղել, թէ ինչպէս է ճապոնական նաւը մոբիլիզացուել, որպէսզի փրկի խելագարութեան եզրին հասնող փախստականներին: Տիկին Աննա Հարլոու Բիրջը, ով Չիլոէի հայի միջազգային քոլեջի ամերիկացի պրոֆեսոր Բիրջի կինն էր, ականատես է դարձել, թէ ինչպէս են յուսահատ փախստականները Չիլոէի հայի այրուելու ժամանակ հաւաքուել նաւակայանի մօտ: Կարելի էր տեսնել լողացող կանանց ու տղամարդանց, ովքեր յոյս ունէին, որ կը փրկուեն, այնինչ խեղդում էին: Աննան գրում է. «Այդ ժամանակ նաւամատոյցում կանգնած էր նաև ճապոնական մի բեռնատար նաւ, որը հէնց նոր էր ժամանել՝ բեռնուած շատ արժեքաւոր մետաքսով, ժանեակով և ճենապակով, որոնք հազարաւոր դուլարներ արժէին: Երբ ճապոնացի կապիտանը տեսաւ իրավիճակը, չվարանեց: Ամբողջ բեռը լցուեց նաւամատոյցի կեղտոտ ջրերի մէջ, իսկ նաև նստեցին մի քանի հարիւր գաղթականներ: Նրանց տարան Պիրաեուս և ապահով իջեցրեցին յունական ափ»:

սա զետեղուած է Թ. Ստավրիդիսի՝ Ամերիկայում հելլենական միջազգային հիմնադրամի ամսագրում տպագրուած յօդուածում:

Այս մասին մեկ այլ հաղորդում կա «Նիւ Եորք թայմս» պարբերականում 1922 թ. սեպտեմբերի 18-ին. «Գաղթականներն անընդհատ գալիս էին Չիլոէի հայի աղետի նոր զարգացումների հետևանքով: Զորքաբազմի օրը (սեպտեմբերի 14-ին) Չիլոէի հայում կար փախստականներին տեղափոխող 6 շոգենաւ՝ մէկ ամերիկեան, մէկ ճապոնական, երկու ֆրանսիական ու երկու իտալական: Ամերիկեան ու ճապոնական շոգենաւերն ընդունում էին բոլոր եկողներին՝ առանց նրանց թղթերն ստուգելու, մինչդեռ միւսները ընդունում էին միայն օտարերկրացիներին՝ անձնագրերով»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՐԵՒԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԵՆ՝ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԶԻՄՆԵԼՈՒ ԵՐԱՉԱՆԵՐՈՎ

Հայաստանի մեջ արեւային առաջին ինքնաշարժի ստեղծումը կամաւորներու եւ խանդավառներու ծրագիր է: Բան մը, որ կ'ընեն մասնագիտական հաճոյքի համար եւ երազանքով, որ Հայաստանի մեջ պիտի հիմնուի արեւային էլեկտրական ինքնաշարժներու արտադրութիւն:

Armenpress.am-ի հետ զրոյցի մը ընթացքին՝ ՀՀ ուժանիւթի ենթակառուցածքներու եւ բնական պաշարներու նախարարի տեղակալը ըսած է, որ ասիկա անձնական նախաձեռնութիւն է, որուն նպատակը Հայաստանի մեջ արեւային ճարտարագիտութիւններու՝ յատկապէս էլեկտրական փոխադրամիջոցներու հանդէպ հետաքրքրութիւն յառաջացնելն է: «Առաջին հանդիպումը հետաքրքրուած անձերու հետ երկու մասի բաժնեցիւք. առաջինը՝ զերոյէն արեւային ինքնաշարժ նախագծել եւ կառուցելն է, երկրորդը՝ գործող որեւէ հին ինքնաշարժ ամբողջովին էլեկտրական շարժիչով ինքնաշարժ դարձնելը: Կ'ուզենք ցոյց տալ, որ հնարաւոր է գործող ինքնաշարժները փոխել էլեկտրական շարժիչի, յետագային յոյս ունինք, որ անիկա պիտի դառնայ տարածուած փորձ Հայաստանի մեջ», - նշած է Հայկ Յարութիւնեան:

Պաշտօնեային խօսքով՝ միւս կողմէն՝ աշխարհի առաջնակարգ էլեկտրական ինքնաշարժ արտադրող ընկերութիւնները իրենց հիմնական ճարտարապետներն ու աշխատակիցները կը գտնեն այն խումբերէն, որոնք կը մասնակցին նման աշխատանքներու: Աւստրալիոյ մէջ կայ «արեւային մարտահրաւեր» մրցոյթը, որ կը գործէ 30 տարիէն աւելի, ու բոլոր համալսարանները աշխոյժ կերպով կը մասնակցին, իւրաքանչիւր խումբ կը նախագծէ իր արեւային ինքնաշարժը: Այդ ինքնաշարժները պետք է 3000 քմ ճանապարհ կարենան անցնիլ:

«Մենք ալ կ'ուզենք այստեղ նմանատիպ բան ստեղծել՝ յոյս ունենալով, որ որոշ հետաքրքրութիւն պիտի առաջացնենք մասնագետներու մէջ: Անոնք այդ ուղղութեամբ պիտի աշխատին այն երազանքով, որ Հայաստանի մէջ դրուի արեւային էլեկտրական ինք-

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ ՃԱՊՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՕԳՆԵԼ ԵՆ ՓՐԿՈՒԵԼ ՀԱՅԵՐԻՆ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԻՆ

»»» Ճապոնական նաւի մարդասիրական գործողութիւնների մասին վկայում են նաև Չմիւռնիայի աղետից փրկուած հայերն ու յոյները: Կան ակաւնատեսների բազմաթիւ վկայութիւններ այդ մասին: Դրանք յայտնաբերել են պատմաբաններ Ստավրոս Ստավրիդիսն ու ճապոնացի Նանակո Մուրատա-Սավայանագին իրենց ճապոնիայի ու Չմիւռնիայի աղետի շուրջ իրականացրած ուսումնասիրութեան ընթացքում: Վերջերս Ստավրիդիսին յաջողուել է գտնել նաւի անուըը՝ «Տոկէի Մարու», որը հրապարակուել է այդ ժամանակի բազմաթիւ յուճական թերթերում: 2016 թ. Յունիս ամսին Աթէնքում յուճական համայնքի կազմակերպութիւնները պարգեւատրել են ճապոնիայի դեսպան Մասուօ Նիշիբայա-շիին վահանի ձև ունեցող պարգևով՝ ի պատիւ 1922 թ. Չմիւռնիայի աղետի ժամանակ իրենց ազգին փրկելուն ուղղուած ջանքերի: Դա մի ժեստ է, որին ես հաւատում եմ, որ հայկական համայնքներն էլ պետք է հետևեն:

Ճապոնացիների մարդասիրական արձագանգը մեկն է այդ աղիտալի դէպքերի ժամանակ միջազգային բարի կամքի դրսևորման պատմութիւններից. դէպքեր, որոնք գրեթէ ամբողջութամբ վերացրել են Օսմանեան կայսրութիւնում բնակուող քրիստոնեայ համայնքները: Սօտ 50 ազգ մասնակցել է Հայոց ցեղասպանութիւնից մագապուրծ հայերի փրկութեան գործին: Չնայած նրան, որ Ցեղասպանութեան վերաբերեալ գիտական ուսումնասիրութիւնների մեծ մասն ուղղուած է դրա՝ որպէս չարիք լինելուն, այնուամենայնիւ կան անհամար պատմութիւններ մարդկանց կարեկցանքի ու մեծահոգութեան մասին, որոնք պետք է ուսումնասիրուեն գիտնականների կողմից:■

(Ասպարէզ)

Անգլերենից թարգմանեց Անի Մելքոնեանը - Akunq.net

նաշարժներու արտադրութիւն», - ըսած է փոխ-նախարարը:

Հայկ Յարութիւնեան դժուարացած է ժամկետներ կշելու, քանի որ անիկա լիովին կամաւոր հիմունքներով կատարուող աշխատանք է: Բացի այդ՝ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ հայթայթել նիւթական աղբիւրներ, քանի որ այս գաղափարը որեւէ ծրագրի տակ չէ որ կ'իրականացուի:

«Աշխոյժ աշխատանք կը տարուի, ստեղծուած է աշխատանքային խումբ, կը փորձենք առաջ շարժիլ: Անիկա լրիւ նոր ոլորտ է ու դժուար է Հայաստանի մէջ, օրինակ, ինքնաշարժներ նախագծող մասնագետներ գտնել: Անհրաժեշտ են նաեւ որոշ նիւթական միջոցներ, ամենայն հաւանականութեամբ՝ մասնաւոր ընկերութիւններու եւ նուիրատու կազմակերպութիւններու պիտի դիմենք նիւթականի առաջարկով», - ըսած է ան:

(ԵՌԱԳՈՅՆ)

COMMUNICATIONS

DÉCÈS

Madame Ardemis Margossian, mère de Vatché Margossian, survenu le 14 novembre 2017 à Beyrouth (Liban).

Toutes nos condoléances à la famille de la défunte.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիլիա եւ Վաչէ Մարկոսեան ու զաւակունք իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր այն անձերուն, որոնք իրենց ցաւակցական արտայայտութիւններով, նուիրատուութեամբ կամ նամակով մասնակից եղան **Տիկին Արտեմիս Մարկոսեանի** մահուան սուգին:

DONS

Pour le repos de l'âme de Mme Nounig Kasparians

A l'Union Arménienne de Suisse

Annie et Raffi Garibian Fr. 100.-

A l'Ecole Topalian

Meda et Nejdeh Khachatourian Fr. 100.-

Pour le repos de l'âme de M. RaffikAboulian

A la Paroisse Saint Hagop

Jaklin et Onno Kazancian Fr. 100.-

Agavni Sirmakes Fr. 100.-

Famille Osvadjian Fr. 40.-

A l'UGAB

Caroline et Vicken Bayramian Fr. 100.-

L'Union Arménienne de Suisse, la Paroisse Saint-Hagop, l'Ecole Topalian et l'UGAB remercient chaleureusement les généreux donateurs.

ASSEMBLEE GENERALE DE KASA

dimanche 28 janvier 2018
Paroisse catholique de Saint-Etienne
route d'Oron 10, Lausanne

10h-12h Asemblée générale

avec la directrice de KASA-FHS

12h Apéritif et repas de soutien

adulte: Fr. 40.-, enrants (+10) Fr. 20.-
rencontres diverses, en particulier
avec Azniv Aslikyan (tourisme)

14h30 Conférence

*Le Temple de Garni: un édifice antique
à multiples fonctions*
Armenouhie Magarditchian, archéologue

Merci de vous inscrire: kasa.am@kasa.am
Tél. 021 728 50 78

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): de 10h00 à 16h15, cours de l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex) pour tous les enfants de 4 à 12 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Bus de ramassage scolaire à disposition. Renseignements auprès de Nevrik Azadian au 079 827 54 43.

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois), de 14h30 à 16h30, à l'Ecole Topalian, cours de langue arménienne, pour adultes et adolescents (à partir de 12 ans). Préparation du programme de l'option arménien du baccalauréat français. Un minimum de connaissance en arménien (écriture et lecture) requise. Renseignements: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): Cours de l'Ecole de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève: de 16h15 à 21h15 selon les niveaux. Informations: christinesedef@hotmail.com

Tous les vendredis: de 15h00 à 19h00, la bibliothèque et le kiosque du Centre Arménien sont ouverts au public.

Tous les vendredis: de 19h00 à 21h00: Le **club d'échecs Tigran Petrossian** accueille les joueurs, jeunes et adultes, pour une soirée d'entraînement, au 5 rue Louis-Favre. Nous offrons aussi des possibilités de cours pour débutants ou avancés. Contact: Raffi Garibian 079 200 4567, raffi@garibian.ch.

L'équipe d'Artzakank a le plaisir d'annoncer la mise en ligne de son site Internet

www.artzakank-echo.ch

Messes arméniennes en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Date	Heure	Lieu	Adresse
04.02.2018	11 45	Kath.Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
11.02.2018	14 30	St. Maria Kath. Kirche	8200 Schaffhausen SH
18.02.2018	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
25.02.2018	14 30	Kath. KircheNussbaumen	5415 Baden AG
04.03.2018	14 30	Röm. Katholische Kirche	8600 Dübendorf ZH
11.03.2018	14 30	Röm. Katholische Kirche	9424 Rheineck SG
18.03.2018	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
25.03.2018	14 30	Kath. KircheNussbaumen	5415 Baden AG

www.armenische-kirche.ch
Pfr.ShnorkTchekidjian Tel: 079/704 74 87

IMPORTANT!

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro: **15 février 2018**. En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԺԸՆԵՒ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ 2018

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - Կաղանդ, Նոր Տարի, Տարեմուտ 2018 թուականին Քրիստոսի:
ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
ՀԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԲԱԾԱՅՑՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ:
ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՅ:
ՀԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին:
ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - Առաջաւորաց Պաիք:
ՀԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ - Սրբոյն Սարգսի Չօրավարին եւ որդւոյ Նորին Մարտիրոսին:
ԵՐԵՇՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից:
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - ՍՐԲՈՅ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՉՕՐԱՎԱՐԱՅՆ ՄԵՐՈՅ 451 ԹՈՒՎԱՆԻՆ: ՏՕՆ ԱՉՁԱՅԻՆ:
ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ:
ՉՈՐԵՇՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՅ:
ԿԻՐԱԿԻ 18 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - ՄԵԾ Պաից Բ. Կիրակի, Արտաքսման:
ԿԻՐԱԿԻ 25 ՓԵՏՐՈՒՄԱՐ - ՄԵԾ Պաից Գ. Կիրակի, Անառակին:

Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

3. Ապաշխարութիւն. Ապաշխարութիւնը եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդներէն երրորդն է: Ան քրիստոնէական Նոր կեանքի սկիզբն է: Հակառակ որ մկրտութեան ատեն մարդ կը սրբուի իր մեղքերէն ու Նոր մարդ կը դառնայ, սակայն մկրտութենէն յետոյ մեղք կը գործէ: Իւրաքանչիւր մարդ պետք է զոյջ եւ ապաշխարիէ գիտակցաբար իր գործած մեղքերուն համար, խոստովանելով քահանային առջեւ թողութիւն խնդրէ: Խոստովանելու համար ի նշան կատարեալ զոյջման կը ծնրադրենք քահանային առջեւ եւ կ'ըսենք, **Մեղայ Աստուծոյ:** Չղջումը ապաշխարութեան սկիզբն է, առանց սրտաբուխ զոյջման չկայ ապաշխարութիւն: Ըստ Տաթեւացիին ապաշխարութիւնը իր մէջ կ'ընդգրկէ սրտի զոյջում, խոստովանութիւն եւ ապաշխարութիւն գործով, քանի երեք ձեւով կը մեղանչենք կ'ըստ ան, խորհրդով, խօսքով եւ գործով: Ուստի երեք ձեւով պետք է ապաշխարենք: Ս. Ներսէս Շնորհալին իր **Հաւատով Խոստովանելիմ** աղօթքին մէջ այս նկատի ունի, երբ կ'ըսէ, **միշտ բարին խորհիմ, խօսիմ եւ գործեմ** բու դիմացդ Ով Տէր: Ս. հաղորդութեան ճաշակումով մարդը թողութեան կ'արժանանայ եւ կը ներուի իր մեղքերը: Ապաշխարութեան համար անհրաժեշտ են, աղօթք, պահեցողութիւն, ողորմութիւն, բարեգործութիւն եւ այլ բարի գործեր:

ԼՈՒՐԵՐ ԺՆԵՒ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ ԵՒ ՌԵՅԱՆԻ ՕՐԴՆՈՒԹԻՒՆ

Խաչվերացի տօնը Ս. Խաչին նուիրուած ամենակարեւոր եւ եկեղեցւոյ հինգ տաղաւար տօներէն վերջինն է: Ան նուիրուած է Ս. Խաչափայտին Պարսկական գերութենէ վերադարձին ու կրկին անգամ բարձրացման՝ Գողգոթայի սուրբ տեղւոյն վրայ: Ս. Խաչը գերութենէն վերադարձաւ 628 թուականի Սեպտեմբերի 14-ին:

Կիրակի 17 Սեպտեմբեր 2017-ին, Յոգձ. Տ. Գուսան Վարդապետ Ալճանեան, ըստ պատշաճի մատուցեց Խաչվերացի տօնին օրուան Ս. եւ անմահ պատարագը եւ բարոզեց: Իսկ պատարագի աւարտին հայր սուրբը Սարկաւազաց խումբին հետ կատարեց Անդաստանի գեղեցիկ արարողութիւնը: Ներկայ էր հաւատացեալներու մեծ բազմութիւն մը: Ապա Յոգձ. հայր սուրբը ներկայ հաւատացեալներուն բաժնեց օրհնուած ընծանէն:

Պատրաստեց Տէր Գուսան Վրդ. Ալճանեան

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
 ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
 Réalisation Maral Wurry

No. 34

L'Arbre de Noël à l'Ambassade d'Arménie

Suite à l'invitation de Madame le Ministre Plénipotentiaire Hasmik Tolmajyan, pour la première fois, les élèves de l'Ecole Topalian ainsi que les enseignantes se sont rendus en bus le Mercredi 13 décembre 2017 à l'Ambassade d'Arménie, Parc du Château-Banquet 16 à Genève.

Nous avons été reçus très chaleureusement par tout le personnel de l'ambassade. Un mot de bienvenue a été prononcé par Madame le Ministre, autour d'un magnifique Sapin de Noël.

Les élèves, très curieux par le rôle de l'ambassade et son fonctionnement, ont posé plusieurs questions à Madame le Ministre, ensuite les festivités ont commencé: Les enfants ont dansé et chanté des chants de Noël «Donadzar jan donadzar».

Une immense surprise les attendait, «Tsmer Babig » le Père Noël venu spécialement d'Arménie avec sa hotte pleine de cadeaux.

Un délicieux goûter a été servi aux enfants et c'était déjà l'heure du retour !

Une visite éclair «en Arménie», au cœur même de Genève, dont les enfants garderont le souvenir gravé dans leur mémoire.

L'école Topalian a été honorée le mercredi 29 novembre par la visite de Madame le Ministre de la Diaspora Hranush Hakobyan

La traditionnelle Fête de Sourp Hagop et l'arrivée du Père Noël à l'Ecole Topalian

Հուիցերահայ Միութիւն Union Arménienne de Suisse

Vœux du comité de l'Union Arménienne de Suisse

Une année se termine, une autre la remplace.

Chers membres, chers amis, chers compatriotes, voici une belle occasion pour le comité de l'Union Arménienne de Suisse de vous souhaiter une très bonne année 2018 et de vous remercier de votre soutien continu tout au long de l'année 2017.

Que 2018 soit pour vous l'année de toutes les réussites pour vous et vos familles.

Votre Comité

Euro Armenian Games – Vienne

Comme vous le savez cette année les jeux intercommunautaires Européens se dérouleront à Vienne en Autriche du 30 mars au 2 avril 2018.

Comme toutes les éditions précédentes de ces jeux, nous essayons de former des équipes afin d'y participer et de représenter l'UAS et la Suisse.

Si la participation à ces jeux en tant que sportif ou

accompagnant (sans sport) vous intéresse, nous vous invitons à prendre contact avec nous dans les meilleurs délais en écrivant à: info@uasdirect.com

Nous espérons pouvoir répéter encore une fois l'excellente expérience de notre participation précédente aux jeux à Amsterdam.

Visite de Madame Hranoush Hakobyan à Genève

Le 29 novembre 2017, l'Union Arménienne de Suisse en collaboration avec l'Ambassade de la République d'Arménie en Suisse a eu le plaisir de recevoir au Centre arménien Hagop D. Topalian, Madame Hranoush Hakobyan, la Ministre de la Diaspora de la République d'Arménie.

Cette visite a donné l'occasion à notre communauté d'échanger des idées avec notre Ministre et de discuter des sujets divers qui touchent l'Arménie et la diaspora.

Madame Hakobyan a pu profiter de cette occasion pour remettre des certificats et des médailles de remerciements à quelques membres de notre communauté.